

1989
ARAD

M O N O G R A F I A
C O M U N E I
C E R M E I

Județul A R A D

I. DENUMIREA.

În noua formă de organizare administrativ teritorială comuna Cermei cuprinde localitățile: Cermei, Somoscheș și Avram Iancu, avînd o suprafață de 45 km² și o populație de 3600 locuitori.

În ceea ce privește denumirea localității Cermei, localitatea reședință de comună o găsim diferită de-a lungul anilor astfel: Csermely, Chermel, Czyermely, iar mai tîrziu Csermo.¹ Proveniența acestei denumiri este îndeobște pusă pe seama vechii așezări a locuitorilor pe firul unui pîrîu care în traducere maghiară se numește "Csormo". Tot așa de bine denumirea poate proveni de la o veche cetate numită Celmide, care a existat în partea de est a localității, urmele căreia se mai păstrează încă. Acest punct de vedere este împărtășit și de o monografie mai veche a Cermeiului.

Din cercetările efectuate, atît izvoarele scrise cît și tradiția orală locală, nu am reușit să găsim de unde vine numele localității Somoscheș. Probabil că cercetări viitoare vor aduce lumină și în această problemă.

A treia localitate componentă a comunei - Avram Iancu - își datorează numele memoriei marelui luptător pentru libertate și dreptate de la 1848 - Craiul munților - locuitorii acestei așezări fiind așezați aici mai tîrziu și proveneau din Munții Apuseni.

II. AȘEZARE.

Comuna Cermei se află situată în partea de nord a județului Arad, pe drumul județean ce leagă Municipiul Arad cu Municipiul Oradea varianta Seleuș, Sicula, Cermei, Talpog, Tinca. Distanța pînă la reședința de județ este de 66 km pe șoseauă și 76 km pe drumul feroviar. Localitățile componente ale comunei sînt situate față de Cermei, la 3 km nord-vest, pe drumul județean Somoscheșul, iar localitatea Avram Iancu la 6 km, sud-est, pe artera Cermei-Beliu.

Comuna se învecinează la nord cu comuna Apateu, la est, cu comuna Craiva, la sud-est cu comuna Beliu, la sud-vest cu comuna Sicula, iar la vest cu comuna Sepreș.

Comuna este situată în Cîmpia Crișurilor, subdiviziunea Cîmpia Cermeiului. Relieful este predominant de cîmpie și luncă, comuna fiind așezată pe faleză subcarpatică a Munților Codru-Moma și fiind străbătută de râul Teuz, pîrîul Sarteș și canalul Cermei-Tăut.

Așezarea geografică a făcut ca în cea ce privește solul să predomină podzolul, lăcoviștea și sărăturile, fapt care favorizează și o floră caracteristică formată din pipirig, iarba vîntului, piciorul cocogului, trestie, iar în pădure să predomină stejarul, plopul, arinul, salcia și mai rar carpenul și ulmul. Fauna este caracteristică de cîmpie fiind formată din: iepuri, fazani, rațe, potîrnichi, căprioare, lupi, vîlpi, și mistreți.

III. DIN TRECUTUL COMUNEI

1. Atestarea arheologică

Așezarea geografică a comunei a favorizat stabilirea oamenilor în aceste părți încă din Comuna primitivă, dovadă este un topor din bronz (aramă), descoperit în anul 1863 în hotarul localității, în apropierea de locul numit "cetate", care atestă viață materială pe aceste meleaguri la răscrucea de la neolitic la epoca metalelor. Precizăm că acest topor de aramă s-a aflat în colecția Muzeului Arad, iar în prezent se găsește la Muzeul de istorie a RSR, Bucurști. Desigur că săpături arheologice sistematice vor scoate la suprafață și alte urme ale vieții materiale pe aceste locuri, atât din Comuna primitivă, cât și din epoca sclavagistă sau feudală. Pentru a confirma aceste propuneri în 15 august 1974, în cimitirul localității Somoscheg, în timp ce se săpa un mormânt, s-a descoperit un tezaur compus din 83 monede de argint, din care 10 sînt consulare române, avînd incizate literele "SC", iar 73 monezi au fost emise de colonia greacă, Dirakium-Apollonia. Monezile au fost datate în secolele II-I î.e.n.² Prezența acestui tezaur în aceste locuri dovedește o viață materială bogată, cu oameni care au ajuns la o anumită stare, decît au reușit să teaurizeze un număr atît de însemnat de monezi de argint.

2. Atestarea documentară a localităților comunei

Prima atestare documentară a localității Cermei datează din feudalismul dezvoltat. Istoricul maghiar Marki Sandos, afirmă că încă înainte de 1429 localitatea aparținea unui oarecare nobil pe nume Farcaș, iar apoi a aparținut familiei Maraty.³ Aceeași dată, care atestă existența localității Cermei, o găsim și la Coriolan Suciu în "Dicționarul istoric al localităților din Transilvania".⁴

Atestarea documentară a localității Somoscheg este mai timpurie. Marky Sandor afirmă că în anul 1332 în Somoscheg este atestată o parohie, lucru ce demonstrează și existența unei așezări omenești.⁵ Același an (1332) este menționat pentru Somoscheg și de către Coriolan Suciu în "Dicționarul istoric al localităților din Transilvania".⁶ Anul de atestare -1332- plasează localitatea Somoscheg între cele mai vechi localități din această zonă, iar existența unei parohii ne dă dreptul să afirmăm că așezarea a existat cu mulți ani înainte, confirmînd existența unei continuități de viață pe aceste meleaguri din timpuri străvechi.

A treia localitate a comunei - Avram Iancu - își are începuturile mult mai aproape de noi. Astfel după desăvîrgirea statului național român, unirea tuturor pămînturilor românești între aceleași granițe - 1 Decembrie 1918 - o serie de locuitori ai Munților Apuseni au fost

colonizați în zonele din câmpie, creîndu-le astfel condiții mai bune de viață, prin împroprietărirea cu pământ, prin reforma agrară din 1921. Ca urmare în anul 1924 își face apariția primii moși în hotarul comunei Cermei, iar dat fiind faptul că aici primeau fiecare familie câte 13 iugăre de pământ-față de 8 iugăre în hotarul Ineului, în anul 1925 s-au stabilit pe locul unde astăzi se află localitatea Avram-Iancu-37 familii de moși, care vor constitui nucleul noii așezări. În prezent localitatea are 70 numere de casă cu o populație de 218 persoane.

III. Comuna Cermei în feudalism

Atestarea documentară a localității Somoscheg în anul 1332 dovedește că în cel de al 4-lea deceniu al secolului al XIV-lea în aceste locuri exista o așezare bine constituită. Acest lucru este confirmat și de faptul că în anul 1344 se menționează că localitatea avea legături prin drumuri cu Batăru Negru din Bihor și cu localitatea Cenad. În această perioadă Somoschegul ca și Cermeiul aparțineau unui feudal din localitatea Vinători pe nume Farkes (Farkeseke). În anul 1429 ambele localități au trecut în proprietatea familiei Marothy (Marothyak), împreună cu alte 18 sate și pământul ce aparținea deele. În anul 1446 familia Marothy este nevoită să contesteze contra lui Miskey (miskeye care voia să-i răpească proprietatea. Se pare că în acest conflict a ieșit victorios Marothy, pentru că în anul 1461 familia Marothy este în continuare proprietară și primește drept recunoștință dreptul de vană și de târg cu toate prinoasele.⁷

În secolul al XV-lea se pare că cele două localități sînt înglobate în domeniul cetății Gyula, din Ungaria, care din 1476 aparținea regelui Matei Corvin.⁸ În anul 1482 Matei Corvin donează domeniul cetății Gyula fiului său Ioan Corvin, dată la care domeniul cuprindea trei orașe (Gyula, Bekes și Simand) și 83 de puste și sate.⁹ Consider că între cele 83 de sate și puste cuprinse în domeniul cetății Gyula se găseau și Somoschegul și Cermeiul. ~~Ami~~ ^{Ami} bazez această presupunere pe faptul că în mai multe scrieri se vorbește despre faptul că Ioan Corvin acordă în anul 1495 privilegiul de voievodat al românilor localității Somoscheg (Officium woywodatus valachorum).¹⁰ Pentru a confirma această susținere mă folosesc de un document emis de însuși Ioan Corvin la 10 ianuarie 1495 în localitatea Somoscheg. Originalul documentului se află în Arhivele statului din Nuremberg, în fondul Brandenburg și a fost publicat în revista Ziridava de către profesorul Kovacs Ceza.¹¹

Acordarea acestui privilegiu de Officium woywodatus valachorum în Somoscheg demonstrează faptul că pînă în secolul al XV-lea în aceste părți s-a păstrat cel puțin o autonomie formală a populației românești în cadrul statului maghiar. Asemenea stări de lucruri nu sînt singulare în fostele districte Arad și Zarand. În cursul secolului al

XV-lea documentele vorbesc despre mai mulți voievozi locali, la Siria Arăneag, Cladova, Cinci (Virfurile) și la Hălmeagiu.¹²

Importanța documentului emis de Ioan Corvin constă în faptul că textul se referă la o instituție veche, pe care voievodul Paul a avut stăpânire cu privilegii și libertăți străvechi.¹³ Voievodul Paul Zekel era înșris împreună cu familia în societatea secretă "Sfântul Spirti" din Roma.¹⁴ Din lectura documentului rezultă că acest privilegiu este acordat lui Matei Zekel de Samalkezy, fratele fostului voievod Paul, tocmai pentru serviciile aduse de acesta din urmă familiei Corvineștilor. Mai mult, privilegiul este acordat și pentru viitor pentru fiul lui Matei Zekel, Ioan și pentru Gaspar, fiul fostului voievod Paul. Ducele Ioan Corvin pretinde de la aceștia să acționeze în viitor de așa natură încât să mărească domeniul și populația acestuia.¹⁵ Din același document aflăm că voievodul era investit și cu dreptul de judecătă și de a încasa dările. În anul 1500 voievodul Matei din Somosheș primește pentru serviciile aduse un sat.¹⁶

Din cele expuse mai sus reiese că în secolul al XV-lea teritoriul comunei aparținea domeniului cetății Gyula, stăpîn de pămînt fiind Ioan Corvin. La moartea acestuia, prin văduva sa, domeniul ajunge în posesia lui Gheorghe de Brandenburg.¹⁷ Cu toate privilegiile enunțate în documentul mai sus amintit, se poate afirma că autonomia acestui voievodat, ca de altfel și a celorlalte, era mult restrînsă. Voievodul nu mai era ales de comunitatea românilor, ci era numit de domnul de pămînt. Considerăm totuși că voievozii de Somosheș au făcut servicii deosebite familiei Corvineștilor, dacă acordă acestora atîtea privilegii, cu drept ereditar, iar la aceasta adăugăm și dreptul de vamă.¹⁸ Urbariul de la 1559 amintește la Somosheș un punct de vamă.¹⁹

După această dată, în condițiile în care Imperiul Otoman pătrunde spre centrul Europei, Ungaria este transformată în pașalic, iar Transilvania trece sub suzeranitatea otomană, documentele vremii, amintesc ca stăpîn al acestor locuri la 1574 pe buluc-pașă Mustafa.²⁰ În perioada următoare, datorită convulsiilor politice ce caracterizează acest spațiu al Europei, proprietarii locurilor se schimbă cu repeziciune. Astfel la 1650 documentele amintesc că Cermeșul aparținea de domeniul cetății Ineu, iar în anul următor (1651) aparținea familiei Szekelye.²¹

La sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea raportul de forțe se schimbă în centru și sud-estul Europei. În timp ce Imperiul Otoman intră în defensivă, habsburgii opriți în înaintarea lor spre vest de Franța, își îndreaptă atenția spre est, deschizînd o lungă perioadă de războaie împotriva turcilor, înlo

cuindu-i pe aceștia în Ungaria și Transilvania. Aceste evenimente se oglindesc și în viața oamenilor din aceste locuri. Numai așa se explică prezența la 1726 a lui Rivalda Duce da Modena, Reggio și Mirandola principe de Coveggio și Markgraf d'Este, ca și stăpînitor al acestor locuri, ținutul Zarandului, ținut din care făcea parte și localitatea Cermei și Somoscheș.²² Același stăpînitor este menționat de documente și în anul 1732.²³ Rivaldo primește acest domeniu de la împăratul Carol al VI-lea pentru servicii credincioase și-l va deține pînă la sfîrșitul primei jumătăți a secolului al XVIII-lea, cînd va intra în posesia Cămarii aulice. Se pare că acest nobil a fost adus aici în încercarea autorităților austriece de a catoliciza populația românească din această zonă, în scopul atragerii românilor de partea noilor stăpîni.²⁴ Această încercare sa încheiat cu un eșec total, întrucît populația românească și-a păstrat religia ortodoxă.

Se pare că locuitorii acestor locuri nu au fost străini de evenimentele politice ale vremii, de moment ce la 29. oct. 1744, congregația Comitatului Arad, întrunită la Zarand stabilește un catalog cu militarii pe care îi trimitea la oaste, unde este menționat și Igreș Gheorghes, român din Cermei, care participă la Războiul de succesiune pentru tronul Imperiului austriac.²⁵

La mijlocul secolului al XVIII-lea datele referitoare la localitățile comunei Cermei se înmulțesc. O conscripție din anul 1746 din districtul Zarandului, încheiată la 26. martie, la Ineu, amintește localitățile Cermei și Somoscheș ca făcînd parte din Comitatul Arad, districtul (Processus) Zarandului, fiind așezate la granița nordică a Comitatului.²⁶

4. Comuna Cermei în epoca modernă

La începutul secolului al XIX-lea Cermeiul și Somoscheșul, ca și de altfel și localitățile vecine, ce aparțineau pînă acum Cămarii aulice intră în posesia unor mari proprietari de pămînt printre care amintim: Bonhidý Antal, Brunek Károly, Fecho Iozsef, Glatz Iános, Langó Ferenc, Sarke Lajos, Vasarhelyi Iános, Tokobfy, etc. Aceștia au cumpărat moșiile de la administrația regală și le-au sistematizat, ridicîndu-și în același timp mai multe clădiri care le serveau ca reședință. Din spusele cetățenilor mai vîrstnici cea mai mare parte a terenului arabil din hotarul Somoscheșului rămîne în proprietatea familiei baronului Tokobfy pînă la Reforma agrară 1921. Noii stăpîni procedează la sistematizarea domeniilor prin comasări și reparcelări de terenuri, prin care loturile țărănești erau repartizate în locuri slab productive și mlăștinoase, fapt care provoacă nemulțumiri adînci în rîndurile țărănimii.²⁸ Nemulțumirile locuitorilor sînt generate și de faptul că prin măsurile de sistematizare și hotărîcile sînt afectate și satele care sînt mutate

în mod forțat pe vetrele unde se găsesc astăzi. Nemulțumirile generează o serie de răscoale țărănești, 1820 la Cherelug, 1824 la Sepreug. Pe motiv că ar fi alături de răsculații din Sepreug în Cermei sînt arestați 4 țărani.²⁹

Anul revoluționar 1848 a cuprins și populația din această zonă, prin punerea în mișcare a țărănimii. Focul răscoalelor a cuprins aproape toate localitățile comitatului. La 24 aprilie 1848 se răscoală țărani din Cermei cerînd schimbarea hotarului și atacînd pe solgăbierău, iar cei din Somoscheg îl alungă pe notar. La 24 iunie 1848 locuitorii din Cermei se împotrivesc în fața măsurilor luate de autorități de a se înrola în gărzile naționale pentru a păstra ordinea, mai ales că gărzile naționale erau folosite împotriva lor.³⁰

În condițiile unui regim politic mai liberal din anii 1861-1866, românii din zonă încearcă să-și realizeze doleanțele. Astfel, la insistențele locuitorilor din Cermei, în anul 1864 Consiliul locotenințial din Buda ordonă ca pretorul din Cermei Kukky să fie transferat într-o altă circumscripție, cu populația maghiară, deoarece aici pînă acum n-a învățat românește.³¹

De altfel introducerea limbii române în administrația comunală a început încă din 1861. Pe plan local, găsim hotărîrea comunei Somoscheg cu privire la introducerea limbii române în administrația comunală. Conducerea comitatului Arad aprobă, iar notarul este obligat ca în termen de un an să-și încusească limba română.³²

În ciuda politicii de deznaționalizare forțată declanșată după instaurarea dualismului austro-ungar, cu efectele ei nefaste asupra populației românești în Cermei relațiile dintre români și maghiari au fost bune. Astfel, în 1897, în Cermei, în profida agitației govine desfășurate de ziarul "Alfeld" din Arad, în fruntea comunei a fost aleasă o conducere majoritară românească, care a întrunit încrederea tuturor locuitorilor.³³

La sfîrșitul secolului al XIX-lea situația economică a comunei cunoaște creșteri importante. Așa se explică faptul că la 5 ianuarie 1889 se dă în circulație pentru călători și mărfuri a căii ferate Ineu-Cermei.³⁴ Ea oferă posibilitatea moșierilor să-și valorifice produsele agricole. Calea ferată era folosită și pentru transportul lemnelor de la depozitul din Cermei. În această perioadă s-a construit și o cale ferată îngustă (azi desființată) care facilita transportul lemnelor din pădurile de la Mărăuș, Craiva și Siad în gara Cermei.

Extinderea activității Partidului Național Român în Transilvania în mediul rural găsește ecou și la Cermei. La ședința centrală a Partidului Național Român din Comitatul Arad din 15 oct. 1901 s-a hotărît organizarea Partidului Național Român în fiecare cerc electoral, care urmau să aleagă din fiecare

în mod forțat pe vetrele unde se găsește astăzi. Nemulțumirile generează o serie de răscoale țărănești, 1820 la Cherelug, 1824 la Sepreug. Pe motiv că ar fi alături de răscoala din Sepreug în Cermei sînt arestați 4 țărani.²⁹

Anul revoluționar 1848 a cuprins și populația din această zonă, prin punerea în mișcare a țărănimii. Focul răscoalelor a cuprins aproape toate localitățile comitatului. La 24 aprilie 1848 se răscoală țărani din Cermei cerînd schimbarea hotarului și atacînd pe solgăbirău, iar cei din Somoscheg îl alungă pe notar. La 24 iunie 1848 locuitorii din Cermei se împotrivesc în fața măsurilor luate de autorități de a-i înrola în gărzile naționale pentru a păstra ordinea, mai ales că gărzile naționale erau folosite împotriva lor.³⁰

În condițiile unui regim politic mai liberal din anii 1861-1866, românii din zonă încearcă să-și realizeze doleanțele. Astfel, la insistențele locuitorilor din Cermei, în anul 1864 Consiliul locotenential din Buda ordonă ca pretorul din Cermei Kukky să fie transferat într-o altă circumscripție, cu populația maghiară, deoarece aici pînă acum n-a învățat românește.³¹

Dealtfel introducerea limbii române în administrația comunală a început încă din 1861. Pe plan local, găsim hotărîrea comunei Somoscheg cu privire la introducerea limbii române în administrația comunală. Conducerea comitatului Arad aprobă, iar notarul este obligat ca în termen de un an să-și încusească limba română.³²

În ciuda politicii de deznaționalizare forțată declanșată după instaurarea dualismului austro-ungar, cu efectele ei nefaste asupra populației românești în Cermei relațiile dintre români și maghiari au fost bune. Astfel, în 1897, în Cermei, în profida agitației șovine desfășurată de ziarul "Alfeld" din Arad, în fruntea comunei a fost aleasă o conducere majoritară românească, care a întrunit încrederea tuturor locuitorilor.³³

La sfîrșitul secolului al XIX-lea situația economică a comunei cunoaște creșteri importante. Așa se explică faptul că la 5 ianuarie 1889 se dă în circulație pentru călători și mărfuri a căii ferate Ineu-Cermei.³⁴ Ea oferea posibilitatea moșierilor să-și valorifice produsele agricole. Calea ferată era folosită și pentru transportul lemnelor de la depozitul din Cermei. În această perioadă s-a construit și o cale ferată îngustă (azi desființată) care facilita transportul lemnelor din pădurile de la Mărăuș, Craive și Siad în gara Cermei.

Extinderea activității Partidului Național Român din Transilvania în mediul rural găsește ecou și la Cermei. La ședința Clubului central al Partidului Național Român din Comitatul Aradului din 2/15 oct. 1901 s-a hotărît organizarea Partidului Național Român și în afara reședinței de comitat. În acest sens s-au numit bărbați de încredere în fiecare cerc electoral, care urmau să aleagă din fiecare comună pe

fruntașii cu care să colaboreze și cu care vor forma birourile cercu-
rilor electorale. La Cermei se propune și se numește ca bărbat de încre-
dere Cornel Ursuț, din Cermei. Pentru a însufleți pe alegători și a aju-
ta și asigura reușite alegerilor, "pentru a face ceea ce vor afla de
lipsă", la Cermei și Somoscheș este numit R. Ciorogaru.³⁵ În urma alege-
rilor pentru adunarea comitatului, alegeri care s-au desfășurat în
17 noiembrie 1904, la Cermei au fost aleși șase candidați din partea
Partidului Național Român.³⁶

Răspîndirea ideilor socialiste la începutul secolului al XX-lea
cuprinde și lumea satelor, contribuind la radicalizarea mișcării țără-
nești și dînd noi dimensiuni luptei naționale a românilor. Într-un rapo-
rt al subprefectului comitatului Arad, exprîmînu-se îngrijorarea au-
torităților se precizează că în vara anului 1903 au avut loc întruniri
socialiste și la Cermei.³⁷ Faptul că ideile socialismului pătrund în rîn-
dul cetățenilor comunei este demonstrat și de participarea unor locu-
itori din Cermei la Conferința organizației social-democrate județe-
ne, 25-26 dec. 1904, unde s-a hotărît crearea unei asociații generale a
țărănimii din județul Arad, cu filiale în comunele județului.³⁸

Ideile socialiste au fost primite cu foarte multe speranțe din
partea locuitorilor săteni. Numai așa ne putem explica că la o adunare
social-democrată ce a avut loc la 1. martie 1903 la Talpog, în județul
Bihar, s-au adunat 5-6000 de oameni, printre aceștia găsindu-se și lo-
cuidori din Cermei și Somoscheș. În 29 martie 1903 în satul Berechiu,
vecin cu Somoscheșul, la o altă adunare social-democrată au partici-
pat aproape 5000 de oameni din satele din jur.³⁹

În urma creării Uniunii muncitorilor agricoli prin Congresul
din ianuarie 1906 de la Budapesta se intensifică activitatea organi-
zatorică a țărănimii în comitatul Arad. În anul 1907 s-a constituit o
organizație a muncitorilor agricoli la Cermei.⁴⁰

Primul război mondial aduce pierderi materiale și umane mari
și pentru localitățile comunei, oamenii fiind forțați să lupte în ar-
meta austro-ungară pentru o cauză care nu era a lor. Din rapoartele pro-
topopilor către Episcopia din Arad rezultă că în luna septembrie 1914
au fost mobilizați din Cermei 110 oameni, iar din Somoscheș 137 cetățe-
ni.⁴¹

Războiul a adus doliul în multe familii. O statistică oficia-
lă ne oferă următoarele date despre Cermei:

-Nr. locuitorilor	-3609
-Nr. caselor	- 624
-Nr. morților în război-	51

Din datele de mai sus rezultă că tot în a 12-a casă a murit
cineva în război.⁴²

Alți locuitori s-au întors la casele lor după ani grei de pri-

zonierat în Rusia, Italia, Franța.

Printre prizonierii de război, pe care armata rusă i-a făcut pe frontul din Galiciă, se aflau numeroși români transilvăneni. Între aceștia s-a desfășurat o acțiune de constituire a unor detașamente de voluntari români. Centrul mișcării s-a stabilit la Kiev. Corpul de voluntari români a lansat la 26 aprilie 1917 o proclamație în care se exprima hotărârea de a intra în lupta pentru realizarea unirii românilor din Austro-Ungaria, cu România. Printre participanții la corpul de voluntari se aflau și soldați din Cermei.⁴³ O parte din cei 11 voluntari din Cermei o parte au participat la luptele de la Mărășești, după cum relatează un fost participant, Teodor Cismaș, care a încetat din viață recent.

Pentru contribuția lor de sine la realizarea României mari, au fost decorați cu ordine și medalii ale României. Prin Ordinul 2848 din 27 februarie 1924 al Prefecturii județului Arad s-a acordat unui număr de 38 fosti prizonieri în Franța sprijin bănesc. Între aceștia erau și din localitățile Cermei și Somoscheg.⁴⁴

În condițiile dezmembrării Imperiului austro-ungar în multe localități, puterea locală este desființată, funcționarii de stat, fie că au fugit, fie că au fost înlăturați cu forța de masele populare, conducerea localităților fiind populată în multe locuri de elementele revoluționare, în special de gărzile naționale, care asigură liniștea și ordinea publică. La Cermei, ca și în alte localități, țărani au intrat în moștile marilor proprietari pe care au început să le împartă între ei, în ciuda opoziției autorităților de stat, care au încercat să-i oprească.

Din garda națională din Cermei făceau parte 30 de tineri, care erau conduși de sergentul major Ioan Sas.⁴⁵

Spre sfârșitul anului 1918 evenimentele se precipită. Presa vremii consemnează tulburări serioase în zonă. Astfel ziarul maghiar "Arodi Hirlap" din 4 noiembrie 1918 spune că la Cermei au fost devastate prăvăliile iar mulțimea a atacat cu gloanțe jandarmeria. La Somoscheg sărăcimea oamenilor ✓ că "va ataca Cermeiul la noapte".⁴⁶ În aceeași perioadă locuitorii Somoschegului alungă notarul și jandarmii.⁴⁷

Cu toate că prin înțelegerea din 7 noiembrie 1918 dintre Consiliul Național Maghiar din Arad și Consiliul Național Român se stabilise că în comunele cu majoritatea populației românești să mențină ordinea gărzile naționale române, autoritățile maghiare au trimis detașamente de reprimare în comunele românești, între care și în Cermei.⁴⁸

După cum reiese din cele de mai sus românii din Cermei și Somoscheg au fost participanți activi la marele act al Unirii de la 1918. De fapt la marele act al Unirii a contribuit în mod hotărâtor un fiu al acestor locuri, Vasile Coldiș, fiul preotului din Cermei Isaia Goldiș care a pătruns în tainele scrisului și cititului, primii doi ani, la

Crimeia, pierzându-și viața pentru o cauză stăină lor. La întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, ostagii din Cermei au participat la luptele pentru eliberarea Ardealului, iar apoi pentru eliberarea Ungariei și a Cehoslovaciei luind parte la bătăliile de la Debrețin, Budapesta, Munții Tatra. Pentru vitejia lor au fost distinși cu medaliile sovietice, românești și cehoslovace.

Localitățile comunei au cunoscut și ele rigorile războiului când în septembrie 1944 s-au purtat lupte pentru eliberarea sa de sub ocupația germano-hortistă, ocupație care a durat între 13-21 septembrie 1944. Trupele române și sovietice în zilele de 21, 22, 23, septembrie 1944 au purtat lupte în hotărul și în interiorul comunei, urmărind apoi trupele hortiste în retragerea lor spre vest.⁵⁵ Populația comunei a ajutat cu alimente trupele sovietice așa după cum aflăm dintr-un borderou al primăriei din 28 februarie 1945. Valoarea totală a contribuției s-a ridicat la suma de 2.201.790 lei (cursul anului 1945). Același borderou precizează în ce a constat contribuția: -pîine, ulei, comestibil, carne de porc, slănină, cartofi, găini, rațe, găște, 2 bucăți vite vii și 64 porci vii.⁵⁶

V. OCUPATIILE LOCUITORILOR

În ceea ce privește aspectele economice informațiile pentru perioada de început a feudalismului sînt mai puține, ele apărînd începînd cu secolul al XVI-lea, prin actele urbariale. Din acestea rezultă că ocupațiile au fost cele cunoscute în general, în primul rînd agricultura și aceasta slab dezvoltată. Probabil faptul că terenul era acoperit în majoritate cu păduri și mlăștinos a făcut ca terenurile agricole să fie mai restrînse. Numai așa se explică faptul că urbariul din 1561 arată că locuitorii Cermeiului și Somoschegului era scutiți de cenz și dijma, avînd doar obligațiile de clacă (serviciile).⁵⁷ Se înțelege că în această perioadă se ocupau și cu creșterea vitelor și cu meșteșugurile casnice, torsul, țesutul, olăritul, blănăria, care le asigurau strictul necesar pentru nevoile zilnice.

Date mai complexe despre ocupațiile locuitorilor ne oferă Conscripția despre districtul Zărandului, încheiat la 26 martie 1746 în Ineu, din care făcea parte și Cermeiul și Somoschegul.

Din conscripție aflăm că pentru anul 1745-1746 la Cermei era înșămîntată cu grîu 43 iugăre (24 ha) pe teren luat în arendă de la stăpînul de pămînt, iar la Somoscheg 5 și 6/8 iugăre în arendă și 10 și 3/8 iugăre în proprietate personală. Din aceeași conscripție aflăm că în anul 1746 în Cermei se cultivau 532 iugăre de porumb iar în Somoscheg 249 iugăre. Porumbul era cultivat în proprietate personală.⁵⁸ Se pare că porumbul era cultivat pe o suprafață mai întinsă pentru că din el nu se percepea dijma. Datele oferite de conscripție ne permit să concluzionăm că între timp în suprafața arabilă a crescut.

Conscripția ne oferă și date despre creșterea animalelor. Iată situația animalelor în anul 1746:⁵⁹

Localitate/ Specie	BOI	VACI	CAI	CATIRI	JUNINCI	PORCI
CERMEI	45	53	11	4	18	72
SOMOSCHES	35	17	4	1	5	41

Conscripția ne prezintă ca ocupații principale agricultura și creșterea animalelor. Pe lângă perioada trecută acum apar și două îndeletniciri noi: la Cermei este menționată o moară de rîu cu o singură roată, iar la Somoscheg este menționat albinăritul cu 7 stupi.⁶⁰ Din tradiția orală se păstrează amintirea a unor vechi ocupații: Astfel locuitorii Cermeiului se ocupau cu lucrul la pădure (dogărit) în timp ce la Somoscheg se ocupau cu arsul cărbunelui de lemn (mangelul). Și astăzi vecinii se adresează locuitorilor din Somoscheg cu porecla de "Cărbunari".

Un document de la mijlocul secolului trecut ne dovedește că în răstimp de 100 de ani cele două ocupații de bază ale locuitorilor s-au extins crescînd foarte mult suprafața arabilă la Cermei, ajungînd la 4284 iugăre, iar creșterea vitelor și a porcilor era în floare.⁶¹ Tradiția orală păstrează renumele crescătorilor de animale din Cermei, mai ales cornutele mari, și porcii. În perioada de iarnă se ocupau cu lucrul la pădure, Cermeiul posedînd în această perioadă 5895 iugăre de pădure.⁶²

La mijlocul secolului al XIX-lea Cermeiul era o localitate bine dezvoltată economic și social. Astfel ziarul "Alfeld" din 7 septembrie 1866 ne semnalează începutul pătrunderii elementelor de modernizare, Cermeiul avînd farmacie, oficiu postal și tîrg săptămînal și anual.

În perioada următoare - spre sfîrșitul secolului trecut se observă preocupări pentru diversificarea culturilor. Astfel în Cermei și Somoscheg la 1897 existau 866 și respectiv 412 iugăre cadastrale de livezi.⁶³

Ziarul arădean "Alfeld" menționează și cultura tutunului în Cermei.⁶⁴ Faptul că aceste locuri își dezvoltă ponderea economică în cadrul Comitatului, mai ales prin producția de cereale este întărit și de introducerea căii ferate în Cermei la anul 1889.⁶⁵ Prin construcția liniei ferate înguste - Cermei-Mărăuș, pentru transportul de lemne în gara Cermei se înființează un depozit de lemne, proprietar fiind un oarecare Gristeașin.

Progresele înregistrate de comună sînt atestate și de existența în Cermei la sfîrșitul secolului XIX a unei asociații de pompieri a unei filiale a Băncii de credit din Arad și a postului de jandarmi.⁶⁶ În anul 1900 în Cermei se înființează o cooperativă de credit cu un număr de 256 membrii iar valoarea acțiunilor era de 38.350 de coroane.⁶⁷ În această perioadă se înmulțesc atelierele meștegugărești: tîmplărie, fierărie, rotărie, tinichigerie, măcekarie. Locuitorii în perioade de iar-

nă se ocupau cu lucrul la pădure și cărăușia la întreprinderea Grig-
teiu. Documentele vremii arată și pătrunderea mijloacelor mecanice în
agricultură. Astfel proprietarii de pământ dețineau 2 batoze și 7 ma-
șini de semănat.⁶⁸ În aceeași perioadă în Cermei sînt semnalate 4 ma-
șini cu abur⁶⁹ și o moară cu motor cu abur.⁷⁰

La pragul de trecere de la secolul al XIX-lea la secolul al
XX-lea, Cermeiul era o localitate cu o putere economică ridicată. Astfel
în 1898 avea: 508 case, un teritoriu de 10500 iugăre cadastrale pământ
arabil, industrie de casă, pomărit, stupărit, prășire de cai, vite cornute
și porci. Se precizează că târgurile din Cermei au un bun renume; avea
stație de cale ferată, poștă și oficiu telegrafic.⁷¹

VI. EVOLUȚIA DEMOGRAFICĂ

În ceea ce privește evoluția demografică a localităților prime-
le date sînt oferite de Conscriptia despre normele districtului al
Zerandului, încheiată la 1746. Conscriptia ne prezintă doar capii de f
familie și nu numărul populației existente.

Situația este următoarea:⁷²

LOCALIT.	Iobagi cu gosp. proprii (nospes)	Iobagi cu gosp. proprii pământ (subhospes)	Jelari încau- lini	Frați ne- despărțiți (frates divisi)	Fii in-sub Total
CERMEI	39	3	2	6	4 54
SOMOSCHES	26	1	-	1	- 28

Conscriptia amintită mai sus prezintă familiile de iobagi
cu numele capului de familie. Făcînd o analiză a numelor prescrise se
poate observa că majoritatea numelor locuitorilor de atunci se păstre-
ază pînă în zilele noastre, astfel:

- Cermei: Vesa, Selejan, Vlad, Vidican, Crainic, Ardelean, Hîrdău, Nan
Alexa, Călămar, Păcurar, Tănag

- Somoscheg: Ciocara, Memete, Burcă, Suciu, Sas, Crec, Brîndușe, Tarcea

Uneori aceste nume sînt înscrise greșit, dat fiind faptul că
de obicei cei care întocmeau conștiințele erau maghiari, scriau în li-
ba latină, nume românești. Spre exemplu Szelecsian (Selejan), Rusz Petro
(Rus Petru), Pecora Ardumitra (Păcurar Dumitru), Tarosa (Tarcea), Borca
(Burcă), Csora (Ciocara). Acești analiză a numelor ne îndreptățește să
susținem că la 1746 toți locuitorii Cermeiului și Somoschegului erau
români. Aceasta este susținută și de faptul că juzii erau români și
populația avea religie ortodoxă.⁷³

Reglementarea urbană din 1771 dovedește o creștere însemn-
tă a numărului familiilor de iobagi. Astfel pentru Cermei consemnează
120 familii, iar pentru Somoscheg - 64 familii.⁷⁴ Dacă înmulțim numărul

familiei de iobagi cu coeficientul de 5,coeficient îndeobşte folosit, rezultă în a doua jumătate a secolului al XVIII populația Cermeiului era de 600 locuitori.După 1800 numărul familiilor de iobagi crește la 215,adică 1075 locuitori.⁷⁵

Un fenomen cu urmări importante în evoluția ulterioară a localității Cermei a fost aducerea începînd cu anul 1835 a unor coloniști maghiari din județele Bihor,Bichiş și Hevaş.⁷⁶ Probabil tot în această perioadă au fost colonizați și germani.In localitatea Somoscheg nu au fost colonizați nici maghiari,nici germani.Nici în prezent nu există nici o familie de maghiari sau germani în Somoscheg.

In a doua jumătate a secolului al XIX-lea populația crește vertiginos,astfel că în 1865 numărul locuitorilor la Cermei este de 22007,iar la Somoscheg de 1520.⁷⁷ Această creștere se explică prin sporul voluntar al populației,dar și prin colonizările de care am vorbit mai sus.Dar iată care este evoluția populației la Cermei pînă la sfîrșitul secolului:⁷⁸

Anul	In cifre absolute				Sporul în procente		
	1857	1870	1880	1890	1857-1870	1870-1890	1930-1990
Nr. populației	2013	2728	2197	2766	+35,51	-19,4	+ 25

Un recensămînt efectuat în anul 1900 relevă faptul că Cermeiul avea un număr de 3609 locuitori,din care 1878 români;1895 erau de religie greco-orientală;29 greco-catolici(uniți);1592 maghiari;129 germani.Același recensămînt arată că localitatea Somoscheg avea la 1900, 2088 locuitori din care:2014 erau de religie greco-ortodoxă; 2 gr.cat 200 români,67 maghiari; 9 germani.⁷⁹Prezența maghiarilor și germanilor se explică prin colonizările ulterioare anului 1835.

In anul 1923 populația Cermeiului număra 3535 locuitori,din care:2500 români,855 maghiari,115 germani,65 alte naționalități.⁸⁰ Pentru anul 1918 în Somoscheg sînt menționați 2017 locuitori.⁸¹ Scăderea numărului populației atât în Cermei cît și în Somoscheg,după război,se explică atât prin pierderile în război,cît și prin mutarea unor locuitori,mai ales maghiari numărul lor scăzînd în Cermei de la anul 1900 la 1923 cu 737 locuitori.

In anul 1940 populația Cermeiului număra 3695 locuitori,care din punct de vedere etnic se prezenta astfel:⁸²

-români-----	2483
-maghiari-----	1103
-germani-----	58
-evrei -----	46
total	3695

In prezent comuna Cermei, care în urma ultimei organizări administrative teritoriale se compunea din localitățile: Cermei, Somoscheg și Avram Iancu, are o populație de 3580 locuitori din care:

-Cermei	<u>2350</u>	locuitori
-Somoscheg	<u>1060</u>	"
-Avram Iancu	<u>170</u>	"

Din totalul populației

<u>3076</u>	români
<u>287</u>	români de naționalit. maghiară
<u>25</u>	români de naționalit. germană
<u>92</u>	alți

VII. INVATAMINTUL

Primele școli în zona noastră apar la sfârșitul secolului al XVIII-lea, prin hotărârea Cancelariei aulice înaintată comitatului Arad la 28 martie 1789, pentru încheierea contractelor a 48 școli elementare, printre acestea figurând și Cermeiul.⁸³

În comitate nobilimea manifestă ostilitate față de școlile românești. Inspectoratul școlar din Oradea informează Curtea că la sfârșitul lunii aprilie 1790 comitatul Arad declară nule contractele confirmate ale școlilor "Vslaha" lăsând libertatea comunelor să încheie contracte.⁸⁴ La Cermei contractul a fost încheiat și aprobat în 1789. Învățătorul numit a fost nevoit să plece ca urmare a faptului că la 1 mai 1791 comitatul Arad declară-se nule contractele. În 1797 s-a încheiat un nou contract școlar stabilindu-se un salariu de 40 florini, care în 1819 a fost sporit la 45 florini. În anul 1796 se încheia un contract între învățătorul Constantin Bozian și locuitorii satului Somoscheg. Frecvența elevilor era slabă, copii fiind folosiți la pășunatul vitelor. Școlarizarea se făcea de la 6 ani.⁸⁵

În 1811 cursurile școlare erau urmate la Cermei de 10 copii. Conscripția școlară de la 1818 consemnează prezența la școală a învățătorului Anton Popovici cu o vechime în învățămînt de 8 ani și care va fi la Cermei și în anii 1818-1821.

În toamna anului 1822, cursurile școlare predate de învățătorul Ioan Albu erau urmate de 11 băieți, conscripția înregistrând 46 băieți și 24 fete de vîrstă școlară. Fondul școlar se constituia cu greu, iar școala nu avea local propriu. Cursurile se desfășurau fie în locuința învățătorului fie în casă închiriată.⁸⁶

Menționăm că sistemul de învățămînt din prima jumătate a secolului al XIX-lea era format din școala teivială (elementară de 3 ani) și școli cu durată de 2 ani la orașe. Școlile elementare de 3 ani, bazate pe principiul confesional, erau încadrate cu învățători absolvenți ai Preparandiei din Arad.⁸⁷

Datorită faptului că în această perioadă copii erau folosiți

la munci, mai ales la p[re]zitul vitelor, frecven[ta] lor la cursuri era extrem de slab[ă], dup[ă] cum reiese din situa[ti]a urm[ă]toare:⁸⁸

	Cermei	Somoscheg
-1811 frecven[ta]	10	24
-1814-1815-copii 6- 12 ani	x	83
- " " frecven[ta]	x	10
-1817-1818-frecventare diligent	7	20
- " " - neglijent	4	17
-1818-1819-frecv.diligent	7	12
- " " -neglij	2	14
-1819-1820-frecvent.diligent	9	14
- " " -neglij	6	13

x-înv[ă]țătorul nu a trimis dare de seamă.

Documentele vremii vorbesc și despre faptul că înv[ă]țătorii își realizau cu greu retribu[ti]a cuvenită care era majorată de locuitori și era stabilită atât în bani cât și în produse. Astfel, la 1 septembrie 1820 s-au fixat noile salarii care erau urm[ă]toarele :⁸⁹

	Cermei	Somoscheg
-total salarii	244	175
-din care:		
-in monedă	120	80
-in bunuri naturale	124	95

In anul scolar 1823-1824 documentele relevă urm[ă]toarea situa[ti]e:⁹⁰

- înv[ă]țător Ioan Albu
- numărul copiilor- 30
  - din care-cla I -7,
  - cla II -12
  - cla III-11
- frecven[ta]u :
- diligent - 19
- neglijent- 11

In deceniul 5 al secolului trecut aflăm că locuitorii ortodocși din Cermei au asigurat baza materială a scolii, ale cărei cursuri au fost frecventate în 1841-1842 de 13 elevi. Înv[ă]țător era C.Oacheș. Conscrip[ti]a din 1843 menționează prezența înv[ă]țătorului Ioan Oacheș care avea 16 elevi frecvenți (8 în clasa I-a câte 4 în clasele a II-a și a III-a). Toți elevii frecventau cu regularitate cursurile. Școala a fost vizitată în iunie 1843 de inspectorul școlar districtual. Înv[ă]țătorul Ioan Oacheș și-a continuat activitatea în sat, avînd 19 ani vechime în 1844 și 27 elevi în cele trei clase. Localul școlii era în stare bună, iar în anul scolar 1844-1845 înv[ă]țătorul Ioan Oacheș a avut 20 de elevi. Conscrip[ti]a înregistrează, în același an scolar, un număr de 55 copii nescolarizați.⁹¹

Situa[ti]a școlară în toamna anului 1852 relevă urm[ă]toarea si-

se preconizează construirea unei școli catolice și a unei școli ortodoxe.⁹⁶ Dar trei ani mai târziu, în 1868 o corespondență din Cermei pentru ziarul "Alfald", ne relatează că în comună sînt în curs de construire două școli: una catolică și una reformată.⁹⁷ Deci în locul unei școli în limba română se construiește o școală reformată.

În 1868 s-a adoptat legea învățămîntului poporan, după care, cei ce întrețineau școlile erau obligați să decidă caracterul școlii (comunal sau confesional). În județul Arad majoritatea susținătorilor școlilor au optat pentru școlile confesionale, pentru că erau în limba română, iar școlile comunale conform noii legi a învățămîntului erau în limba maghiară sau germană. Totuși în Cermei în anul 1875, a luat ființă prima școală de stat elementară poporană.⁹⁸

Populația românească din Cermei spunea autorul Kehvev Rardy a primit cu multă ostentație înființarea școlii de stat. De aceea în decurs de cîțiva ani de la înființare, școala de stat avea doar 23-30 elevi. Copiii români erau înscriși la școala ortodoxă sau nu frecventau deloc școala.

Inspectoratul școlar a încercat să facă școala de stat mai atrăgătoare prin numirea unor învățători bine pregătiți cu toate aceste străduințe au fost necesare două decenii pentru ca repulsia față de școală în limba maghiară să fie atenuată. Astfel la sfîrșitul deceniului lui 9 școala de stat avea mai mulți elevi români. Aceasta a creat probleme privind spațiul, școala fiind neîncăpătoare.

În anul 1902 corpul deputaților din Cermei a cumpărat clădirea fostului castel a baronului Benhidi, care acum se găsea în proprietatea moșierului Kahu Ludovic, cu suma de 20.000 coroane. În acest scop a fost luat un împrumut care trebuia să fie achitat în decurs de 30 de ani. Inspectoratul a acordat un ajutor de 1400 coroane.

În noul local școala de stat s-a mutat în anul 1902, cînd a funcționat cu două cadre didactice, în 1904 s-a creat un post, iar din 1907 existau patru posturi.

Numărul elevilor, în noile condiții a sporit. În anul școlar 1908-1909 școala de stat avea 90 elevi cu limba maternă română. În anul școlar 1909/1910 inspectoratul școlar a propus ministerului creșterea numărului de învățători la cinci.⁹⁹

Autorul lucrării citate, Kehner Raroly, spune că și în timpul lui școala ortodoxă română exista și deci funcționa, pe cîtă vreme școala confesională catolică s-a transformat în 1875 în școală de stat, în timp ce școala reformată s-a desființat în 1901.¹⁰⁰

Datele statistice de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea ne oferă cel mai concludent evoluția învățămîntului în această perioadă:

-anul școlar 1879-1880

tuație în zonă:⁹²

	Cermei	Somoscheș
-Nr.locuitorilor români	1336	1298
-numărul elevilor	20	42
-învățător	Ioan Oacheș	Ch.Popescu

Conscripția din anul 1863 ne prezintă situația scolară după cum urmează:⁹³

	Cermei	Somoscheș
-copii recenzați în vîrstă de		
6-12 ani-băieți	133	168
-fete	<u>143</u>	<u>154</u>
Total	276	322
-frecvența scolară-băieți	15	50
-fete	<u>10</u>	<u>10</u>
Total	25	60
-învățător	N.Albu	I.Valentin
-retribuția		
-bani	150 fl.	105 fl
-atură	200 fl	250 fl.
-director scolar	Iseia Goldig	Faur

Se mai precizează că școala funcționa într-un local construit în anul 1833.Scoala din Cermei avea grădiniță de pomi,iar materialul didactic era sărăcăcios.

Iată care era structura rețelei școlare în anul 1864 cînd școlile din Cermei și Somoscheș aparțineau de Inspectoratul Chigineu Criș⁹⁴

	Cermei	Somoscheș
-copii recenzați		
-băieți	148	90
-fete	<u>117</u>	<u>79</u>
Total	265	169
-frecvența scolară		
-băieți	27	22
-fete	<u>3</u>	<u>22</u>
Total	30	22

În anul școlar 1868 situația scolară era următoarea:⁹⁵

	Cermei	Somoscheș
-învățătorul local	Nicolae Albu	Ioan Valentin
-numărul elevilor	30	41

Din datele statistice prezentate rezultă că numărul copiilor cuprinși în școală era foarte redus,aceasta explicîndu-se atît prin situația precară a părinților și deci și a stării materiale a școlilor cît și faptului că școala nu era sprijinită de autorități.După instaurarea dualismului austro-ungar școlile românești vor fi și mai mult neglijate.În acest sens este elocvent faptul că în anul 1865 la Cermei

se preconizează construirea unei școli catolice și a unei școli ortodoxe.⁹⁶ Dar trei ani mai târziu, în 1868 o corespondență din Cermei pentru ziarul "Alföld", ne relatează că în comună sînt în curs de construire două școli - una catolică și una reformată.⁹⁷ Deci în locul unei școli în limba română se construiește o școală reformată.

În 1868 s-a adoptat legea învățămîntului poporan, după care, cei ce întrețineau școlile erau obligați să decidă caracterul școlii (comunal sau confesional). În județul Arad majoritatea susținătorilor școlilor au optat pentru școlile confesionale, pentru că erau în limba română, iar școlile comunale conform noii legi a învățămîntului erau în limba maghiară sau germană. Totuși în Cermei în anul 1875, a luat ființă prima școală de stat elementară poporană.⁹⁸

Populația românească din Cermei spunea autorul Kehvev Rardy a primit cu multă ostentație înființarea școlii de stat. De aceea în decurs de cîtiva ani de la înființare, școala de stat avea doar 23-30 elevi. Copiii români erau înscriși la școala ortodoxă sau nu frecventau deloc școala.

Inspectoratul școlar a încercat să facă școala de stat mai atrăgătoare prin numirea unor învățători bine pregătiți cu toate aceste străduințe au fost necesare două decenii pentru ca repulsia față de școală în limba maghiară să fie atenuată. Astfel la sfîrșitul deceniului lui 9 școala de stat avea mai mulți elevi români. Aceasta a creat probleme privind spațiul, școala fiind neîncăpătoare.

În anul 1902 corpul deputaților din Cermei a cumpărat clădirea fostului castel a baronului Banhidi, care acum se găsea în proprietatea moșierului Kahu Ludovic, cu suma de 20.000 coroane. În acest scop a fost luat un împrumut care trebuia să fie achitat în decurs de 30 de ani. Inspectoratul a acordat un ajutor de 1400 coroane.

În noul local școala de stat s-a mutat în anul 1902, cînd a funcționat cu două cadre didactice, în 1904 s-a creat un post, iar din 1907 existau patru posturi.

Numărul elevilor, în noile condiții a sporit. În anul școlar 1908-1909 școala de stat avea 90 elevi cu limba maternă română. În anul școlar 1909/1910 inspectoratul școlar a propus ministerului creșterea numărului de învățători la cinci.⁹⁹

Autorul lucrării citate, Kehner Raroly, spune că și în timpul lui școala ortodoxă română exista și deci funcționa, pe cîtă vreme școala confesională catolică s-a transformat în 1875 în școală de stat, în timp ce școala reformată s-a desființat în 1901.¹⁰⁰

Datele statistice de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea ne oferă cel mai concludent evoluția învățămîntului în această perioadă:

-anul școlar 1879-1880

- scoala ortodoxă română -învățător Nicolae Albu
- scoala de stat(în limba maghiară);
  - înființată în 1875;
  - baze materială destul de bună;
  - 1878 asimilează și pe elevii scolii confesionale reformate
- numărul elevilor 60
- învățător -Nagy Pal
- anul scolar 1885-1886
  - scoala de stat-limba de predare maghiară;
    - un învățător
  - scoala reformată-limbe de predare maghiară;
    - un învățător
  - scoala ortodoxă română
    - un învățător
- anul scolar -1910
  - scoala de stat-limba de predare maghiară;
    - patru învățători
    - elevi frecvenți 302
  - scoala reformată - s-a desființat
  - scoala ortodoxă română
    - 1 învățător
    - caracterul confesional
    - limba de predare română
- anul scolar 1910-1911
  - numărul elevilor înscriși -395
  - numărul elevilor nescolarizați -94¹⁰²

În ceea ce privește evoluția învățământului în localitatea Somoscheg situațiile școlare de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea se prezintă o creștere numerică a copiilor de vârstă școlară și a frecvenței acestora.

Dintr-o situație a prezentării elevilor la examene la sfârșitul anului școlar 1880-1881 rezultă că în Somoscheg situația era următoarea.¹⁰³

- copii de vârstă școlară -116
- din care 70 băieți;
  - 46 fete;
- prezenți la examene 54
  - din care 42 băieți
  - 12 fete
- învățător -Pavel Bosco;
- scoala aparținea de inspectoratul Sepreug
- caracterul -confesional ortodox.

În "Organizarea provizorie a învățătorului național Confesional și Mitropolia gr.or.a românilor din Ungaria și Transilvania" în 1870 se stabilește că o școală poate avea un efectiv maxim de 80 elevi. Unde elevii depășeau acest număr se înființau școli paralele.¹⁰⁴ Pornind de la aceste considerente în anul școlar 1904-1905, la Somoscheg apar 2 școli paralele:

-școala numărul 1;	
-numărul copiilor recenzați	-62
-băieți	-49
-fete	-13
-prezenți la examene	-56
-băieți	-43
-fete	-13
-învățător Mihai Leucuța	
-școala numărul 2;	
-numărul copiilor recenzați	-100
-băieți	-61
-fete	-39
-prezenți la examene	-66
-băieți	-42
-fete	-24
-învățător -Ioan Tau	

Scolile din Somoscheg aparțineau de Inspectoratul școlar Ineu.¹⁰⁵ Prin dârzenia locuitorilor români din Somoscheg, cu toate măsurile restrictive prevăzute de Legea Apponyi, în anul școlar 1917-1918 erau recenzați 210 elevi între 6-12 ani, din care au fost prezenți la examene 50 de elevi. Poate numărul elevilor frecvenți ar fi fost mai mare dar una din școli s-a desființat prin plecarea învățătorului V. Drîncu la mobilizare. Învățător continua să fie Ioan Tau.¹⁰⁶

La 19 septembrie 1919, învățătorul Ioan Tau este numit "director și învățător" titular la școala primară de stat din Cermei, după cum reiese din Decretul 14227 emis de Consiliul Dirigent al Transilvaniei și semnat de O. Chibu, în calitate de secretar general la resortul cultelor și instrucțiunii publice.¹⁰⁷

VIII. ASOCIAȚII CULTURALE

Ridicarea nivelului cultural al românilor transilvăneni a fost urmărit de fruntașii politici și intelectuali nu numai prin dezvoltarea învățămîntului ci și prin societățile culturale, care proliferază rapid în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Cea mai de seamă asociație pentru cultura poporului român a fost "Astra".

În urma apelului din 12/24 septembrie 1861 în Asociația arădeană pentru cultura poporului s-au înscris peste 800 membrii. Tărâni din comitatul Arad se remarcă prin numărul lor foarte mare.¹⁰⁸

La adunarea generală de constituire a "Astrei" din 30 aprilie /12 mai 1863, au participat și locuitori din cadrul comunei: Nicolae Chelba învățător din Cermei și Eftimie Novac paroh, din Somosches.¹⁰⁹ De asemenea între membrii asociației se numărau și câțiva localnici.¹¹⁰

1. Faur Nicolae - Somosches - țăran
2. Burcă Florin - Somosches - țăran
3. Novacu Eftimiu - Somosches - paroh
4. Jurcă Dumitru - Cermei - jude comunal
5. Avram Florin - Cermei - țăran
6. Albu Nicolae - Cermei - învățător
7. Jurcă Dumitru - Cermei - țăran
8. Avram Nicolae - Cermei - țăran

Cele de mai sus ne demonstrează că locuitorii Cermeiului nu au rămas în afara preocupărilor de emancipare politică-națională și culturală din Transilvania secolului al XIX-lea. Pe aceeași linie se situează și faptul că în anul 1883, printre cele 8 cercuri existente în Cercul Chigineu-Criș unul era la Cermei.¹¹¹ Tot spre sfârșitul secolului trecut printre cele 17 cercuri de citit sau cozinou, unul era la Cermei și o asociație feminină de binefacere.¹¹² Presupunem că această asociație feminină a fost în legătură cu asociația similară din comuna Sepreus condusă de Ersilia Sturza, care a organizat acțiuni de adunare de ajutoare pentru ostașii români răniți în Războiul de Independență de la 1877-1878.¹¹³

În perioada 1881-1886 în județul Arad se desfășoară acțiuni prin "Astra", pentru înființarea corurilor. La 1883 în localitatea Cermei se formează un cor.¹¹⁴

La începutul secolului al XX-lea din discuțiile cu cetățenii vîrșnici din Cermei existau 2 tipografii una în limba română și una în limba maghiară. Aceste publicații mai ales articole publicitare, legate de târgurile din Cermei, pentru vânzarea produselor agricole și animalelor. În limba română tipografia publica și alte materiale, o poezie tipărită în Cermei am donat-o Bibliotecii județene Arad.

Diși spusele localnicilor mai vîrșnici am aflat că în perioada 1900-1940 în cadrul localității Cermei a funcționat Clubul meseriașilor care dispunea de bibliotecă, abonamente la presă și sală de jocuri distractive. Clubul era frecventat și susținut de micii meseriași din comună seara și în timpul sărbătorilor. Vera organizau ieșiri la izbă verde cu mici programe artistice iar în timpul sărbătorilor de iarnă se organizau baluri care era precedate de serbări și piese de teatru.

IX. ASPECTE ETNOGRAFICE

Portul popular în comuna Cermei își are originile în trecutul îndepărtat al acestor locuri. Toate elementele de îmbrăcăminte era

confeccionate în casă. Pentru îmbrăcăminte materia primă era cînepa. Cultura inului nu este semnalată. Se mai foloseau blănurile de oaie pentru cojoace și căciuli, care se mai confeccionau și din blană de iepure de cîmp.

Îmbrăcămîntea la bărbați era compusă din cămașă și izmene largi (din opt leți) din cînepă. Pe cap se purta pălărie din paie, iar în picioare opinci din piele de porc. Femeile purtau cămașă (spătoi), poale largi (fusta) și șorțul (zadie), iar pe cap baticul (cîrpa). Tpate erau confeccionat din cînepă în casă. Încălțămîntea de bază era opinca, cu obiele albe înfășurate pe picioare pînă sub genunchi. În perioada de iarnă bărbații purtau cizme din piele.

Îmbrăcămîntea de fiecare zi (de port) era confeccionată din cînepă ce rămînea de la pieptene (zdroangă) pentru lucru, iar pentru sat și zilele săptămîinii precum și duminica la horă se purtau haine împodobite la gît, umeri (speteze) și pumnari (mansete), precum și pe piept iar la femei și pe mînci cu cusături geometrice și florale colorate. Spătoaiile femeiești erau împodobite la mîncei cu cusături colorate sau brodate manual. Predominau roșu, galben și albastru, culorile naționale. Poalele femeiești erau împodobite la brîu (pumnată) cu motive populare colorate. Atît poalele cît și șorțul erau împodobite cu motive populare și geometrice. În zilele de sărbătoare, dimineața la biserică se purtau haine din țesături de cînepă mai fină din fuior tras prin hecală (pieptene mai fin) care erau albe împodobite cu motive populare în negru fiind mai sobre dar frumoase pînă la simplitatea lor. Cămașa și spătoiul erau împodobite la gît și piept cu un girag format din nasturi colorați în roșu, galben sau albastru, în funcție de cusătura de ajur pentru a scoate în evidență tricolorul.

În perioada mai răcoroasă atît bărbații cît și femeile purtau peste cămașă laibere (veste fără mînci) de culoare mai închise împodobite cu cusături. Iarna bărbații purtau pantaloni (ciareci) din stofă de lînă (pănură), cei de sărbătoare fiind ornamentați cu șnur de culoare închisă. Pe timpul iernii se purtau cojoace din blană de oaie, ornamentate cu cusături. Pentru zilele de sărbătoare femeile mai în vîrstă și mai avute purtau iarna cojoace colorate, frumos împodobite cu cusături, nasturi, oglinzi, blănite negre de jur împrejur. Tot pentru perioada de iarnă se foloseau sumanele din pănură de lînă albă bătută la pivă. Sumanele era frumos împodobite cu pînze negre și roșii ajurate cu fireturi și strasuri. Cioarecii, cojoacele, sumanele și în general toate acestea proveneau de la oi, nu se confeccionau în comună, nefiind materie primă. Sumanele și cioarecii erau confeccionate în zona montană a Beiușului Criștior. Tinerii purtau haina în care predomina albul chiar și la cusăturile de podobă.

Adolescentele purtau în zilele de sărbătoare pe cap coronițe (cercuri) împodobite cu panglici, mărgelile colorate, paiete și figurine din stearină, legate sub codițe care erau împletite cu panglici late roșii. La gât purtau zilnic zgarda din mărgelile mărunte, colorate iar în zilele de sărbătoare se adaugă giragul de bani și mărgelile. Salba de bani era făcută din monedele din circulație sau bătută anume din metale ieftine, eventual argintate, la cele din familiile mai înstărite. Nu s-au purtat salbe din bani de aur. Băieții tineri mai ales cei care erau recrutați purtau la căciulă cocardă tricoloră, formată dintr-o floare alcătuită din panglică tricoloră, mărgelile pe care atârnavă până pe umăr două panglici tricolore plisate. Acest obicei este consemnat și de presa de la începutul secolului XX, pentru că au fost arestați de organele de ordine austro-ungare.

Odată cu pătrunderea firelor din bumbac (misir), hainele de sărbătoare erau confecționate numai din bumbac sau în amestec cu cîne-pă.

Casele erau construite din lemn, avînd una, doi și trei camere (ca mera de către uliță, tindă și camera de către ogradă) și erau acoperite cu paie. Stilul de construcție stil vagon, s-apăstrat pînă în zilele noastre, iar acoperișul cu paie a dispărut după al doilea război mondial, fiind înlocuite cu țigla.

Pînă către sfîrșitul secolului al XIX-lea, focul era făcut pe vatră, fiind făcut în tindă.

Mobilierul era simplu. În camera de către uliță se țineau hainele de sărbătoare. Mobilierul era format de obicei din 2 paturi, masă și ladă de zestre (cu spinare) în camera de zi (tindă) scaunele erau înlocuite de lavițe (bănci). Pereții erau ornamentați cu prosoape cusute în motive populare, colorate și farfurii. Între cele 2 paturi se găsea lavița cu spate care uneori sub gețut avea o ladă unde se mai păstrau hainele. Lada de zestre era confecționată din lemn cioplit, împodobită cu încrustații în motive geometrice. Uneori fondul era vopsit într-o culoare închisă care puneă mai bine în valoare încrustațiile, mai tîrziu lada cu spinare este înlocuită cu lada cu bumbi confecționată din lemn de brad și vopsită. Drept podabă se foloseau cuie cu capul zmălțuit în alb. Paturile și masa din cameră de la uliță erau împodobite prin lucrări la strung, picioarele și căpățile (cu sucituri),

Gospodăria era completată cu grajdul pentru animale, cotețul pentru porci și colna (șura) pentru car și unelte agricole. Aproape în fiecare gospodărie întîlnim fîntîna cu cumpănă și cuptorul pentru copt pîinea. În ceea ce privește folclorul acesta era bogat diversificat, ca peste tot la români, creațiile folclorice însoțind fiecare moment din viața oamenilor ilustrîndu-se cel mai bine prin obiceiuri și datini.

Sărbătorile ca și zilele de duminică era marcate de horele tinerilor ce se organizau în centrul satului, susținute de lăuterii locali. Uneori, mai ales pentru cei mai tineri erau organizate hore în case noi, în construcție, prin care se urmărea atât bătătorirea vetrei noi, cât și crearea condițiilor că preadolescenții să învețe tainele dansului local. Dansul era compus din trei părți (pe trei pași, pe doi pași și pe unu) iar fata era cerută la dans. Refuzul era considerat ca o ofensă pentru băiat. În timpul dansului prin strigături se exprima fie bucuria și plăcerea de a dansa cu partenera, fie necazul sau critica asupra comportamentului moral al unor persoane.

Între datini și obiceiuri trebuie să menționăm clăcile. Acestea se organizau în general în scopul de ajutoare, cu ocazia unor lucrări mai grele în cadrul gospodăriei. Cele mai multe se organizau cu ocazia construirii unei case noi, care cerea un volum de muncă mai mare și mijloace de transport pentru materiale. La ele erau invitați vecinii și rudele mai apropiate.

Claca se mai organiza în perioada de iarnă de către femei pentru torsul cînepii. Acestea se încheiau de obicei prin seri de glume și povestiri, iar în multe cazuri cu muzică și dans.

S-a păstrat pînă în deceniul VI al secolului nostru obiceiul geșătorii. Acestea constau în faptul că fetele în timpul serii se adunau la unul din vecini unde erau vizitate de feciori prilej de glume, povestiri cîntece, ghicitori. În timpul geșătorii fetele torceau sau făceau cîsături populare, iar feciorii le ajutau la depănare.

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă se obișnuia ca tinerii dar uneori și cei mai vîrșnici să colinde pe la vecini și prieteni cîntînd atât colinzi religioase cât și laice. Cu această ocazie persoanele erau mascate pentru a nu fi recunoscute.

Între superstiții enumerăm cîteva care se mai păstrează încă în amintirea localnicilor mai vîrșnici. Multe din ele erau legate de viața de zi cu zi, de bunul mers al gospodăriei sau al ogoarelor. Astfel sînt paparudele care umblau prin sat în zilele de secetă prelungită îmbrăcate în verdeașă pronunțînd descîntece aducătoare de ploaie. Sătenii le udeau cu apă din fîntîni.

O altă superstiție era legată de copiii mici, dar uneori și de fetele mai mari și frumoase "deochiul" care ar fi provocat de admirația prea puternică a celor din jur. Se spunea că a fost deocheat, atunci cînd persoana manifesta dureri ale capului frunții. Remediu constă în descîntece și aruncarea de cărbuni aprinsi într-o cană cu apă, după care apa era băută de bolnav. Mai mult ca sigur că rurerile erau provocate de indigestii, iar apa în care erau stinși cărbunii de lemn constituia un laxativ.

Erau superstiții legate de producția de lapte a vacilor. Astfel în ajunul sărbătorii Sfântul Gheorghe la ușile grajdurilor se atârnavă vrejuri de măceș cu mulți spini ca să nu se fure laptele de la vacă. Sau atunci când laptele de la vacă era în scădere se spunea că a furat "Striga" laptele. Pentru a o prinde se puneă grapa cu colții în sus în ușa grajdului. Multe superstiții erau legate de morți pretinzându-se că unii se întorc după moarte și fac rău celor vii. Pentru a preveni asemenea lucruri mortului i se legau picioarele cu vreji de măceși sau erau ars cu un ac înroșit după urachi. Tot pentru a putea fi împiedicat să se reîntoarcă acasă, pe drumul de acasă la cimitir era presărat mac sau tărâțe, spunându-se că strigoiul va fi nevoit să le numere. În timpurile mai vechi celui care se prevedea că va fi strigoi i se bătea un cui mare în piept înainte de înmormântare.

În prezent toate acestea sînt de domeniul trecutului rămînînd doar în amintirea locuitorilor mai vîrșnici.

XI. INTELLECTUALI, PERSONALITĂȚI CULTURALE

Deși Cermeiul a fost o localitate mai evoluată din punct de vedere economic, social și cultural între localitățile din zonă nu a dat neamului multe personalități de talie națională. Totuși trebuie să remarcăm cîteva persoane care în anii grei ai stăpînirii habsburgice au reușit prin muncă și sacrificii să absolute cea mai înaltă școală românească din județul Arad, cursurile Preparandiei. Aceștea sînt

-1850	-Albu Nicolae	-Cermei
-1854	-Căbeș Iosif	-Cermei
-1858	-Pop Florian	-Cermei
-1861	-Mărgineanu Milentie-Somosheș	
-1865	-Vesa Ioan	-Cermei

Am menționat pe cei de mai sus, pentru că între ei se găsește omul care - învățătorul Nicolae Albu - a îndrumat primii pași în ale scrisului și cititului pe marele om politic și luptător pentru reînțregirea neamului românesc - Vasile Goldiș. Marele om politic și de cultură, Vasile Goldiș s-a născut în localitatea Mocirța (azi Zunca Teuz), dar și-a petrecut anii copilăriei și ai tinereții în localitatea Cermei. Tatăl său, Isaia Goldiș a fost preot în Cermei timp de 50 ani (1867-1917). Vasile Goldiș a învățat carte românească (clasa I) la școala confesională ortodoxă cu învățătorul Nicolae Albu. Clasa a II - a o va frecventa tot la Cermei, dar la școala primară romano-catolică. Despre școala din Cermei și primul său dascăl pomenește cu adîncă cinstire și evlavie în amintirile sale de mai tîrziu: "Eram vreo 20 de ștreqari atunci încă nu se știa de obligativitate. Învățam carte românească și moș Nicolae Albu cu fața roșcovană, cu ochii mărunți și părul cărunt, bunul Dumnezeu să-l ierte - ne învăța az-buche, apoi cititul cu litere latine, socoate-lucru mare

răspunsurile liturgice și așa toate cele de învățat, dar el umbla fără ciorapi vara, postea toate posturile și capra îi îndulcea viața. Acolo a luat ființă sufletul meu care a rămas același de atunciși până astăzi. În brațele mamei, în scîncitul leagănelului, în fumul pătruns de mirosul tămîieși, în primele învățături ale dascălului se plămădește sufletul fiecăruia dintre noi".¹¹⁵

XII. REALIZARI ECONOMICO-SOCIALE IN PERIOADA 1918 -1944

După primul război mondial se produce modificări în viața țărănimii prin punerea în aplicare a reformei agrare de la 1921. Pămîntul a provenit din desființarea proprietăților moșierești, care acum dispar, persistînd doar moșia lui Hollander Samuel cu 200 iugăre. În urma punerii în aplicare a reformei agrare, în 1922, în Cermei au fost împroprietăriți 510 țărani, acordînduli-se cîte 5 iugăre de pămînt.¹¹⁶

Aplicarea incompletă a prevederilor reformei agrare, abuzurile autorităților, au determinat nemulțumiri și cereri de revizuire a modului de aplicare. Din aceleași motive țărani din Cermei se adresează Comitetului Agrar din Cluj în anul 1922 invocînd îmbunătățirea modului de aplicare.¹¹⁷

În anii următori, mai ales ai crizei economice din 1929-1933, mulți țărani își pierd pămînturile pentru plata datoriilor față de bănci și cămătari. De aceasta profită o serie de mari moșieri din zonă cum ar fi: Hollander Samuel, Fekhete Iosif, Fekhete Alexandru, Hond Pavel, frații Esomos, Mohler Toma și Ruzbach Cobera, cît și unii țărani mai înstăriți, accentuîndu-se satisfacerea socială a țărănimii.

După război, în cadrul colonizărilor făcute de autorități au fost aduse mai multe familii de moși din Munții Apuseni. Acțiunea a început în anul 1923 cînd cîteva familii au venit să vadă care este situația. Din 1924 se stabilesc în partea estică a hotarului comunei și vor pune bazele localității Avram-Iancu. În anul 1928 situația este următoarea:

- numărul familiilor colonizate - 38
- mărimea lotului acordat -16,5 iugăre

Din cele 15 centre de colonizare din anul 1928 cel mai mare lot acordat la Cermei.¹¹⁸

În perioada interbelică, puterea economică a localității crește sensibil, făcîndu-și apariția chiar mici întreprinderi, care prelucrau produsele agricole locale. Astfel, dintr-o situație cuprinzînd "întreprinderile industriale" din Cermei, aflăm că la data de 8 oct. 1940 existau:

Felul întreprinderii	Nr. tot. angaj.	Forța motrică Cazan motor Hp	Capacit.	Proprietar
Mpară țărănească	5	45 Hp motor gaz	6.000 kg	Huți Călămer
Moară țărănească	3	25 Hp motor gaz	1500 kg	Bontos Ladis-lau

Felul intrep.	Nr. total angaj.	Forță motrică Cazan motor Hp	Capacit. Proprietar
Moară ulei	3	26 Hp motor gaz	600 kg Bontos Ladislău

Aceste întreprinderi prin capacitatea de prelucrare depășeau nevoile locuitorilor, de aceea ele deserveau și locuitorii din satele vecine.¹¹⁹ În aceeași perioadă în Cermei și desfășoară activitatea și întreprinderea angrosistului Austerlitz Geza. Acestea cumpăra produse agricole de la țărani din comună și împrejurimi pe care apoi le revindea la prețuri mai ridicate altor firme producătoare.

Proprietarii de pământ își diversifică culturile în vederea creșterii rentabilității pământului. Astfel, în 1944 este semănată cultura orezului în Cermei după cum urmează:

- Mahler Toma -28 ha orez
- Hențiu Pavel -10 ha orez.¹²⁰

Din spusele cetățenilor cultura orezului a început înaintea, munca era făcută cu locuitorii prin plata în bani și în natură (orez). Din spusele cetățenilor aflăm că Mahler Toma a conceput o mașină proprie de decorticat orezul.

În aceeași perioadă crește și dotarea tehnică a agriculturii. Astfel în 1943 sînt semnalate în Cermei 4 batoze de treierat cereale în proprietatea lui: -Forogo Stefan, Nagy Iuliu, Pabor Anton, Bagocsy Pavel.

Creșterea puterii economice a comunei se poate observa și dintr-o anchetă economică din 1940 care ne oferă următoarele date statistice, de unde reiese că în acel an comuna dispunea de: 208 boi, 4 bivoli, 8 vaci trăgătoare, 2 bivolițe trăgătoare, 293 cai și iepe, 405 vaci reproducătoare, 4 tauri, 203 tineret sub 3 ani, 708 oi, 24 capre, 425 porci.¹²²

Dacă raportăm numărul de animale la numărul 2289 locuitori la acea dată (3695) rezultă că în medie fiecare familie dispunea de mai mult de 3 capete animale. La data respectivă Cermeiul dispunea de o suprafață de 5335 ha, din care:

- 3510 ha - teren arabil
- 254 ha - fînețe
- 1259 ha - izlaz
- 202 ha - grădini
- 8 ha - păduri
- 102 ha - teren neproductiv

TOTAL 5335 ha.¹²³

În aceeași perioadă în Cermei funcționează o Bancă populară "Luncana" și o asociație de vînătoare "Cermeiana".¹²⁴

Al doilea război mondial aduce schimbări și în viața economică

a comunei. In timpul dictaturii militarofasciste au fost expropriati evreii posesorii de magazine si moşii începînd din 1940-1943. Dintr-un act al primăriei datat la 16 ian.1941 reiese că în conformitate cu Ordinul 79/1940, o comisie compusă din:-primar,notar,şeful postului de gandarmi si şeful poliţiei legionare a expropriat 7 moşii aparţinînd evreilor, printre care si moşia moştenitorilor lui Hollander Samuel(Hollander Stefan si Ioan).Tot atunci a fost expropriată si averea angrosistului Austerlitz Geza.

După realizarea unirii si desăvîrşirea statului naţional unitar român au loc progrese si pe linia învăţămîntului care a evoluat în perioada interbelică după cum urmează:

Anul	Scoala primară de stat nr.elevilor înscrişi	Secţia maghiară nr.elevilor înscrişi
1923-1924	220	101
1929-1930	263	98
1939-1940	348	-

Datele respective le-am luat din matricolele şcolare din anii respectivi.Din aceleaşi motive aflăm că în perioada 1925-1930 în localitate au funcţionat si un curs seral de ucenici unde erau cuprinşi în învăţămîntul teoretic ucenicii meserişilor din comună. Astfel în anul şcolar 1925-1926, în anul I si II erau cuprinşi 100 de ucenici iar în anul şcolar 1929-1930 frecventau cursul 22 de ucenici.Cursul era patronat de 14 meşteşugari din comună după cum urmează : -5 comercianţi ,2 tîmpari ,1 tăbăcar,1 tinichigiu ,2 frizeri, 2 fierari,un frîngher.

În perioada celui de-al doilea război mondial în cadrul comunei funcţionează o cantină şcolară.Cantina şcolară funcţiona din 1939,servindu-se cîte 3 mese pe săptămîină,masă caldă,iar produsele proveneau din contribuţia în natură,a localnicilor înstăriţi si subvenţii de la bugetul comunal si şcolar.La cantină serveau masa 30 de elevi săraci.Era condusă de un comitet,al cărui preşedinte era învăţătorul Ioan Tau.¹²⁵ Cantina funcţiona si în anul 1944 cînd serveau masa zilnic 30 de elevi(prînzul).Alimentele se procurau:

- din bugetul comunei -30 mii lei
- din Darul Plugarului
- de Comitetul de patronaj-prin colecte .¹²⁶

Din actele primăriei si spusele cetăţenilor reiese că în această perioadă în localitatea Cermei funcţiona o casă de cultură.¹²⁷

XIII.DEZVOLTAREA COMUNEI DUPA 23 august 1944

Schimbările revoluţionare care au urmat după 23 august 1944 au cuprins si Cermeiul,începînd(evident) prin reforma agrară din martie 1945.

Pentru punerea în aplicare a reformei agrare,au fost alese

comitete locale de împroprietărire la 25 martie 1945 formate din țărani de condiție săracă.¹²⁸ Comitetul din Cermei a trecut la împărțirea proprietăților moșierești, care dispar complet după aplicarea reformei. Arătăm mai jos aceste proprietăți ce urmează să fie împărțite țăranilor:

Proprietăți peste 50 ha la Cermei

1. Fekete Iosif	144 ha
2. Fekete Alexandru	125 ha
3. Hențiu Pavel	95 ha
4. Mahler Toma	290
Total	654 ha. ¹²⁹

Intr-o primă acțiune de împroprietărire la Cermei au fost distribuite 843 iugăre pământ arabil, adică 402,85 ha fiind împroprietăriți 442 locuitori.¹³⁰

Urmăreașă firească a aplicării reformei agrare a fost întărirea economică a gospodăriilor țărănești și realizarea visului secular al țăranimii-potolirea setei de pământ.

În anii următori, treptat, rănilor războiului sînt înlăturate și constatăm un reviriment sensibil în viața economică a comunei. În anul 1947 găsim la Cermei un număr de 9 batoze, 3 tractoare, 1 motocicletă, 589 oi, o moară (proprietar Kălămar Huț) cu o capacitate de 8400 kg în 24 de ore.¹³¹

În același an, 1947, la 1 iulie găsim următoarea repartizare a pământurilor și a gospodăriilor:

Comuna	Suprafața arabilă totală	Nr. membri gospodăriei	Nr. lucrători permanenți	nr. locuitori (flotanți)
Cermei	2953	2759	80	4852
Somoscheg	2046	1717	-	-

Din situația de mai sus deducem că existau brațe de muncă suficiente pentru a acoperi necesarul de forță și muncă pentru suprafața agricolă a comunei

Suprafața cultivată în hectare la 1 iulie 1947

	Cermei	Somoscheg
-grâu	1012	718,50
-secară	15	-
-orz și orzoaică	50	-
-ovăz	484	404,5
-porumb	1094	609,5
-fl.soarelui	60	16
-cartofi	-	-
-alte produse	219,25	146

-suprafata arabilă necultivată -

153,05.¹³³

Anul 1948 este la fel de bogat în evenimente ca și anii precedenți amintind doar naționalizarea principalelor mijloace de producție de la 11 iunie 1948. Cum agricultura rămîne, principala ocupație a locuitorilor prezentăm mai jos situația privind proprietarii agricoli care posedau încă suprafețe de la 20 la 50 ha

1. Kader Maria - 27,06 ha
2. Institutoarea Francisc - 47,3 ha
3. Fekete Iosif - 25,26 ha
4. Poleac Ioan - 24,13 ha
5. Gudian Alexandru - 27,48 ha
6. Călămar Florica - 35,23 ha
7. Hențiu Ioan - 23 ha

Această situație statistică arată foarte clar că și după reforma agrară continuau să existe proprietăți care depășeau cu mult nivelul mediu de avere a unei gospodării țărănești și care constituie punctul de plecare al gospodăriilor cheaburești. Dealtfel, în anul 1949, un document oficial ne redă următoarea:

Situație numerică a cheaburilor

	1949	1950	1951
Cermei	36	19	21
Somoscheș	24	24	16. ¹³⁵

Prin naționalizarea din 11 iunie 1948 în conformitate cu legea au fost naționalizate la data de 15 iunie 1948 următoarele unități particulare:

1. Bontos Ladislau - uleiiniță cu presă capacitate 500 kg
2. Călămar Huți - moară cu trei volțuri capacitate 10.000kg

Acestea au trecut în administrația comunei.¹³⁶

Procesele înnoitoare cunoscute de țara noastră după 23 august 1944 se răsfrîng în mod fericit și asupra comunei Cermei. Pe această linie remarcăm procesul de transformare socialistă a agriculturii, care se concretizează într-o primă etapă prin înființarea întovărășirii agricole în anul 1949, care era faza de tranziție spre cooperativizare și în același timp un exemplu pentru țărani, pentru a fi convingși de superioritatea și necesitatea muncii în comun. Pe linia convingerii țărănimii de superioritatea unei agriculturii socialiste se situează înființarea IAS (GAS)-forma inițială, în 1949 care oferea o mostră de agricultură avansată și evident cu rezultate superioare celor obținute în gospodăriile individuale.

O etapă superioară în trecerea la agricultura socialistă a constituit-o înființarea cooperativelor agricole de producție :

LOCALITATEA	Data înființării	Denumirea	Nr. familii	Supraf. arabilă
CERMEI	1952	"Drunul Păcii"	38	110 ha
SOFOSCHES	1952	"Vieșă Nouă"	37	150 ha

Tărâni din localitatea Avram Iancu s-au înscris în CAP Cermei.

În anul 1959 prin desființarea chiburimii ca și clasă, se lichidează pentru totdeauna exploatarea omului de către om, iar în anul 1962 întreaga țărânie a comunei se înscrie în cadrul cooperativei.

La dezvoltarea economică a comunei a contribuit și Cooperativa de consum, în forma actuală Cooperativa de Producție, Achiziții și desfacere mărfurilor. Inceputurile au fost făcute în 1946, taxa de înscriere fiind de 1000 lei, iar mai târziu de 5000 lei. În anul 1947 cooperativa a primit statut și s-a deschis prăvălie, dar mărfurile erau puține. După lichidarea micilor comercianți, cooperativa se mută în local mai încăpător (1949), iar în anul 1955 este organizat magazinul universal și două prăvălii (băcăni). În perioada următoare cooperativa a devenit o adevărată punte de legătură între sat și oraș.

Pe linia înnoirilor care au avut loc în țara noastră după al doilea război mondial se situează alegerile parlamentare din noiembrie 1946. Din arhivele primăriei aflăm că la 4 noi comuna avea 3449 locuitori, iar din aceștia aveau drept de vot 1865 (pe sexe 839 bărbați și 1026 femei).¹³⁷

Situația pe naționalități a celor înscrisi în listele electorale cu drept de vot.¹³⁸

-români	-1399
-maghiari	- 395
-germani	- 47
-alte naționalități	-24
TOTAL	1865

Alegerile au fost precedate de o intensă propagandă electorală din partea tuturor formațiunilor politice înscrise pe listele electorale. Din documentele vremii aflăm care erau, la 5 iulie 1946 organizațiile politice la Cermei.¹³⁹

- Partidul Comunist Român
- Partidul Social Democrat
- Partidul Național Tărânesc
- Partidul Național Popular
- Frontul Plugarilor
- Uniunea Populară Maghiară
- Partidul N Liberal -Tătărăscu
- Partidul Național Liberal- Brătianu

După alcătuirea listelor de alegători, în 27 iulie 1946 s-a ales Comitetul electoral din comuna Cermei, având următoarea componență :

-președinte	-Poleac Mihai	-PSD
-secretar	-Păcuraru Ioan	-PCR
-membrii	-Avram Flores	-PNL-Tătărușcu
	-Crainic Florea	-PNL
	-Gandor Teodor	-PSD
	-Poleacu Mihai	-PSD
	-Vlad Florian	-PCR
	-Păcuraru Ioan	-PCR
	-Dumbrăveanu Ioan	-P.N.Popular
	-Morariu Dimitrie	-P.N.Popular
	-Costescu Pavel	-Sindicatetele Unite
	-Popa V Ioan	-Sindicatetele Unite
	-Morcea Teodor	-Frontul Plugarilor
	-Moțiu Florea	-Frontul Plugarilor . 140

Demn de remarcat este faptul că la 10 noiembrie 1946 Cermeiul și Somoschegul au fost vizitate de marele om politic, comunist și patriot înflăcărat Lucrețiu Pătrășcanu, care a participat la o întrunire politică cu locuitorii comunei, dispunând ca în zece zile să se termine reforma agrară. Dintr-un proces verbal datat la 14 noiembrie 1946, se desprinde atitudinea pasnică, dar entuziastă a locuitorilor cu ocazia întrunirilor electorale. Cu ocazia întrunirii organizată de Blocul Partidelor democratice, în prezența lui Lucrețiu Pătrășcanu, țăronii adunați la Cermei, au expus doleanțele lor legate de reforma agrară, strigând lozincă "Cinci hectare Pătrășcane". 141

Procesul verbal amintit mai sus, încheiat cu ocazia constituirii comandamentului unic în vederea alegerilor ne explică și măsurile pe care această le-a luat imediat după constituire, în vederea desfășurării alegerilor: distribuirea cărților de vot în 16 noiembrie 1946, peza la linia telefonică, 5 căruțe la stația de votare. În preajma alegerilor, așa cum reiese din același proces verbal "în comună nu au fost manifestații antiguvernamentale sau împotriva agențiilor Blocului". 142

Alegerile, care s-au desfășurat în localul Gimnaziului Unic din Cermei și a Scolii din Somoscheg s-au soldat cu victoria forțelor democratice în frunte cu PCR și PSD.

În perioada aceasta au loc progrese pe linia culturală și socială. În comună s-a amenajat un Cămin cultural, o sală de cinematograful și o bibliotecă comună și dispensarul uman. Au fost construite o școală nouă cu 6 săli de clasă și dispensarul veterinar. În cadrul CAP-urilor au fost construite grajduri și saivane pentru animale și atelierele pentru întreținerea utilajelor și a mijloacelor de transport.

În ceea ce privește învățământul în cadrul comunei funcționau până la reforma învățământului 2 grădinițe, 3 școli primare și un gimnaziu unic în limba română și o școală primară în limba maghiară. După reforma învățământului din 1948 în comună funcționau: câte o școală primară în Somoscheg și Avram Iancu și o școală elementară de șapte clase în Cermei și o secție în limba maghiară cu clasele I-IV.

În perioada 1958-1961 în cadrul școlii elementare din Cermei a funcționat o școală profesională agricolă de 2(doi) ani, care a scos 2 clase de elevi, iar în anul școlar 1964-1965 în localitatea Cermei se înființează un liceu de cultură generală cu un singur rând de clase.

XIII. DEZVOLTAREA COMUNEI ÎN PERIOADA 1965-1989

Prefacerile încercate declanșate de Congresul al IX-lea al PCR, de alegerile în funcția de secretar general al partidului a tovarășului Nicolae Ceaușescu s-au materializat pozitiv și în dezvoltarea economico-socială, politică și spirituală a comunei.

În urma noii organizări administrative teritoriale a țării Comuna Cermei va cuprinde și localitățile Avram Iancu și Somoscheg, puterea economică a comunei crescând simțitor. Ramura de bază a economiei a continuat să fie agricultura, ea fiind reprezentată prin două unități cooperatiste CAP Cermei și Somoscheg și IAS Cermei.

Trebuie să arătăm că în această perioadă au avut loc prefaceri și în domeniul social-demografic prin faptul că majoritatea tineretului au îmbrățișat profesii în industrie sau legate de mecanizarea agriculturii, astfel că populația comunei scade simțitor, prin așezarea acestora la oraș. Acest lucru se răsfrânge și asupra numărului de membrii cooperatori prin scăderea numărului acestora, mai ales a forței de muncă active. Situația comparativă de mai jos ilustrează acest lucru.

Unitatea CAP	1973			1988		
	Total mem- brii CAP	Apți de Pen- muncă	Pen- sionari	Total mem- brii CAP	Apți de Pen- muncă	Pen- sionari
CERMEI	3094	892	2202	645	563	283
SOMOSCHEG	1562	642	920	454	332	199

CAP Cermei posedă o suprafață totală de 2797 ha din care arabil 2746, iar CAP Somoscheg are o suprafață agricolă de 2152 ha, din care arabil 2138 ha. Culturile predominante sînt grîul, orzul și porumbul, situate la două treimi din suprafață, restul fiind cultivat cu plante tehnice și furajere. Producțiile obținute sînt modeste, și variază în funcție de condițiile climatice. Solul predominant de lăcovigte și sărături podzolice este afectat de excesul de umiditate, iar lucrările hidroameliorative efectuate nu reușesc să rezolve eliminarea apelor din sol. Este necesară executarea fazei a doua.

În ceea ce privește sectorul zootehnic acesta s-a dezvoltat sim-

țitor după cum urmează:

UNITATEA CAP	1973		1988	
	bovine	ovine	bovine	ovine
CERMEI	800	2700	1200	3100
SOMOSCHEG	600	2300	45	4078

De la unitatea CAP Somoscheg ferma de bovine a fost acanată pe motive de TBC, în prezent a început acțiunea de populare.

Trebuie remarcată activitatea bună desfășurată la CAP Cermei unde s-a construit și amenajat în această perioadă 4 grajduri moderne cu apă curentă și mulgere electrică, precum și magazine, platforme betonate și o bucătărie furajeră pentru înobilarea furajelor grosiere.

În cadrul CAP Somoscheg funcționează o secție de împletituri care cu zece angajați realizează anual o producție valorică de 200 000 lei.

Cele două unități beneficiază de aportul a 7 specialiști: 4 la Cermei și 3 la Somoscheg.

În cadrul comunei unitatea cu ponderea cea mai mare în agricultură este IAS Cermei. Posedă o suprafață de 6572 ha. teren care este repartizat după cum urmează:

Suprafața totală - 6572 din care			
-arabil	5260 ha	Culturi	Grâu - 1000 ha
-pășuni	919 ha		Orz - 700 ha
-fânețe	116 ha		Porumb - 1960 ha
-nesagricol	277 ha		Soia - 800 ha
			Fl.soarelui - 200 ha

Unitatea este împărțită în 6 ferme de producție după cum urmează :- 4 ferme mixte -agricole și zootehnie

-1 fermă zootehnică

-1 fermă producție seminceră

Prin calitatea dotării tehnice și a aplicării unor tehnologii înaintate producția la hectar a evaluat după cum urmează:

CULTURA	1972	1988
GRIU	3195 kg/ha	3512 kg/ha
ORZ	2791 kg/ha	4500 kg/ha
PORUMB	2272 kg/ha	2600 kg/ha

În domeniul zootehniei unitatea este specializată în ovine, are un efectiv matcă de 14.300 capete iar pentru anul 1989 are planificat un efectiv total ovine de 30.600 capete din care planifică să livreze la fondul centralizat al statului 92 tone lână și 176 tone carne.

Unitatea IAS Cermei are un personal de 240 oameni ai muncii, din care:

-ingineri,medici,economiști	-16
-tehnicieni	1
-muncitori	211
din care_ zootehnie	57
-cultura mare	127

Agricultura comunei este deservită de unitatea SMA Cermei, înființată în anul 1969. În cadrul unității funcționează un Centru de reparații capitale tractor U.650 de nivel județean și cu termen de dăruire în folosință în acest an un Atelier reparații combine de recoltat păioase și porumb. Unitatea are 298 oameni și muncii care sînt încadrați după cum urmează:

-Centrul de reparații	-100
-Secția Cermei	36
Somoșcheș	24
Apateu	39
Berechiu	37
Sepreug	62
-ingineri	-5
-maștri	-14
-muncitori	-279

Centrul de reparații, realizează pe an reparații capitale la 180 tractoare, realizînd lucrări în valoare de 4.869.000 lei la care se adaugă 7614000 lei obținuți din recondiționări de piese în atelierul propriu. Dotarea unității este următoarea: 164 tractoare, 70 combine, 49 semănători la care se adaugă celelalte mașini și utilaje necesare tehnologiilor agricole. Unitatea realizează un venit mediu anual de 42.919.000 lei.

În cadrul comunei începînd cu anul 1978 funcționează și Asociația Economică Intercooperatistă de Creștere și Ingrășare a Porcilor, unitate la care participă cu fonduri CAP Cermei, Somoșcheș, Berechiu, Apateu și Sepreug. Unitatea are o capacitate de 15000 capete porcine. În prezent unitatea are următorul efectiv:

-efectiv total	6081 capete
-efectiv matcă	882 "
-scrofițe	1273 "
-purcei sugari	230 "
-tineret	829 "
-porci grași	2867 "

Unitatea este încadrată cu 60 oameni ai muncii din care: 4 specialiști și 56 muncitori.

În anul 1987 a fost dotată cu un micro FNC, iar pentru viitor au prevăzut înființarea unei micro ferme de vaci și amenajarea de ta-

-bare pentru perioada de vară.

În anul 1980 în cadrul comunei s-a stabilit sediul CUASC Cermei care coordonează în unitățile agricole din zonă : CAP Cermei, C.A.P. Somosheș, C.A.P. Berechiu, C.A.P. Apateu, C.A.P. Sepreug, I.A.S. Cermei cu o suprafață agricolă de 22275 ha., din care: arabil 19504 ha, pășuni 2476 ha., fânețe 293ha., livadă 2 ha.

În cadrul economiei comunei și mai ales a întreținerii legăturii între oraș și sat un rol important a avut în această perioadă Cooperativa de producție achiziții și desfacerea mărfurilor Cermei, unitate care și-a lărgit activitatea continuu. În prezent cooperativa dispune de 22 magazine din care: 17 de desfacerea mărfurilor industriale și alimentare și 5 de alimentație publică; 19 secții prestării de servicii. Fondul social al cooperativei este de 520 mii lei. În anul 1988 realizările unității s-au concretizat în următoarele:

-volumul de desfacere al mărfurilor - 23841000 lei

-valoarea prod.industriale și prestări 4864000 lei

-valoarea achizițiilor de la populație 386000 lei

Personalul muncitor al unității este compus din 84 oameni ai

muncii din care: -

-desfacere 46

-producție 36

-achiziții 2

Aceștia își desfășoară activitatea în : 1 magazin universal , 1 magazin sătesc , 3 băcăni , 1 magazin mobilă , 1 depozit materiale de construcție , un restaurant , 2 bufete, 2 cofetării , 1 laborator cofetărie , un magazin alimentar , 1 atelier tâmplărie , 1 atelier mecanic , 1 atelier reparații radio - tv., 1 atelier reparații obiecte de uz casnic și o secție foi tort.

În cadrul comunei își desfășoară activitatea și Baza de recepționare a produselor agricole cu o capacitate de depozitare de 15 mii tone cereale (magazii și depozite) deservită de un personal format din 23 muncitori . În prezent este în construcție un Siloz cu o capacitate de 22.000 tone a cărui termen de dare în funcțiune este anul 1989.

Gara C.F.R. își îndeplinește cu prisosință rolul de a asigura transporturile în și dinspre comună , mai ales a produselor agricole dar și cele necesare noilor lucrări de investiții . Cu cei 6 angajați asigură bunul mers a celor 16 trenuri de persoane pe zi , transportându-se pe an 150 mii persoane . La aceste se adaugă transportul de mărfuri. În anul 1988 în gara Cermei au fost încărcate 34 mii tone și descărcate 55 mii tone. Tot în anul 1988 s-a extins gara cu încă o linie de manevră și o linie pentru Silozul de cereale.

În această perioadă și-a extins activitatea Oficiul P.T.T.R. prin introducerea unei centrale telefonice cu 210 abonați , realizând

pentru anul acesta un număr de 465 abonamente la presă, la 1000 de locuitori.

În cadrul localității funcționează un dispensar uman cu un număr de 3 medici și 4 cadre medii, care își desfășoară activitatea într-un cabinet de medicină generală, unul stomatologic, 2 puncte medicale în localitățile Somoscheș și Avram Iancu. Farmacia din Cermei contribuie la întreținerea stării de sănătate a locuitorilor comunei. În ultimii ani mortalitatea infantilă a fost eliminată total.

Dispensarul veterinar din comună, cu un personal format din 2 medici și trei cadre medii contribuie la menținerea sănătății animalelor, din gospodăriile populației și ale unităților socialiste, precum și la creșterea numerică a acestora.

În hotarul comunei Cermei își desfășoară activitatea și o fermă piscicolă cu 65 ha luciu de apă și o producție medie anuală de 100 tone pește.

La dezvoltarea economică a comunei, precum și la creșterea de locuri de muncă, pe întreaga perioadă a anului mai ales pentru femei, contribuie și Consiliul popular comunel. În cadrul Legii 7, funcționează 8 secții prestări servicii și mică industrie cu un număr de 81 oameni ai muncii, și din care 56 la secția de croșetat-macrame și 9 la secția de broderie.

În anii "Epocii Nicolae Ceaușescu" progrese însemnate a făcut și învățământul cermeian. Până în anul 1974 în cadrul școlii a funcționat un liceu de cultură generală cu un singur rând de clase, iar în localitatea Somoscheș a funcționat o școală cu clasele I-VIII. În anul școlar 1969-1970 situația învățământului era următoarea:

- Cermei- școală generală clasele I-VIII 287 elevi
- secție limba maghiară clasele I-IV - 14 elevi
- liceu -141 elevi
- grădiniță -3 grupe
- Somoscheș-școala generală clasele I-VIII -163 elevi
- grădinița -1 grupă
- Avram Iancu -școala primară clasele I-IV -17 elevi

Secția maghiară clasele I-IV a funcționat până în anul 1982 când s-a desființat din cauza lipsei de solicitanți, familiile de maghiari optând pentru școala în limba română. În anul 1986 și-a încetat activitatea și Școala cu clasele I-IV din localitatea Avram Iancu din cauza lipsei de copii de vârstă școlară.

Începând cu anul școlar 1974/1975 după desființarea liceului în cadrul școlii Cermei învățământul s-a extins la 10 clase, până în anul 1978, iar din anul școlar 1981/1982 s-a permanentizat treapta I de liceu, în profil industrial agricol. În perioada 1985-1988 în cadrul școlii cu clasele I-X Cermei a funcționat o clasă în treapta II de liceu seral în profil mecanic.

In anul scolar curent (1988-1989) situația învățământului în comuna Cermei este următoarea

-Cermei-Scoala cu clasele I-X în profil industrial agricol 335 elevi

-o clasă a IX a seral, profil industrial agricol pentru tineri pînă la 40 ani cu studii incomplete- 23 elevi

-grădiniță -2 grupe

-Somoscheș-scoală cu clasele I-IV - 61 elevi

-grădiniță -1 grupă

In învățământul din comuna Cermei își desfășoară activitatea -23 cadre didactice, din care -13 profesori

- 7 învățători

- 3 educatoare

Scolile sînt bine dotate cu mijloace de învățămînt moderne și cu mobilier atît prin dotarea Inspectoratului Scolar județean, cît și prin autodontare rezultat al muncii personalului didactic și a colectivelor de elevi. In ceea ce privește spațiile de învățămînt ale școlii din Cermei, este necesar să se facă eforturi pentru construirea unui local nou, dat fiind faptul că în majoritate acesta este compus din clădiri vechi (mai mult de 100 ani) care nu corespund cerințelor unui învățămînt modern.

Activitatea educativă și culturală la nivelul comunei se realizează și prin contribuția celor trei cămine culturale și a bibliotecii comunale și școlare care la un loc însumează aproape 20.000 volume. Trebuie să arătăm că este necesar ca învățămîntul cel mai apropiat să se acționeze pentru construirea de cămine culturale în Cermei și Somoscheș, sediile actuale fiind amenajate în clădiri vechi improprii unei activități cultural-educative la nivelul cerințelor de azi. In aceeași situație se află și sala cinematografului care este dotat modern, dar spațiul necesită îmbunătățiri.

Sub îndrumarea biroului Comitetului Comunal de partid Consiliul Popular, prin cei 17 deputați, s-a străduit să îmbunătățească zestrea edilitar gospodărească a comunei. La aceasta a contribuit și creșterea continuă a nivelului de trai material al populației. Putem afirma din acest punct de vedere că aproape nu există gospodărie în care în acești ani să nu se fi construit ceva. Majoritatea caselor sînt noi, adaptîndu-se un stil de construcție frumos și util. Pentru a se crea condiții de muncă și viață bune specialiştilor, oamenilor muncii din unitățile economice, în comună s-a construit 5 blocuri cu 32 apartamente. Tot în această perioadă s-a introdus apa curentă în localitățile Cermei și Somoscheș și au început lucrările de canalizare. De asemenea s-a construit un magazin universal modern, localul dispensarului uman

cu 18 încăperi, s-a asfaltat soselele principale, iar străzile laterale au fost împietruite. Acestea s-au realizat cu contribuția lucrătorilor de la Legea 7, ai Consiliului popular și prin munca voluntar-patriotică a cetățenilor mobilizați de deputați.

XIV. PERSPECTIVE ECONOMICO-SOCIALE

Prin punerea în aplicare a hotărîrilor de partid și de stat privind dezvoltarea economică-socială cu prioritate a localităților centre de comună și a celor care sînt centre de CUASC, localitățile Cermei i se deschid largi perspective de dezvoltare în viitor.

În noua schiță de sistematizare a comunei este prevăzut: construcția unei case de cultură, a unui local nou pentru liceu, definitivarea lucrărilor de introducere a apei curente și canalizare, construirea de blocuri în centrul civic cu spații comerciale la parter.

Pînă la sfîrșitul cincinalului actual în comuna Cermei sînt prevăzute investiții în valoare de 64074 mii lei care în principal constau în: IAS -lucrări de îmbunătățiri funciare, atelier mecanic, modernizări secții și ferme, îmbunătățiri pajigti și dotări în valoare de 14.000 mii lei

SMA-dotări utilaje -13953 mii lei

CAP -modernizări ferma zootehnică-2000 mii lei

Consiliul popular -un bloc cu 6 apartamente -1426 mii lei

Avînd în vedere orientările și sarcinile izvorîte din expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la sesiunea comună a Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești, din 28 noiembrie 1988, putem afirma că în viitor localitatea Cermei se va număra printre cele 550 noi orașe agroindustriale, care va contribui la ridicarea generală a nivelului de dezvoltare materială și spirituală a tuturor locuitorilor.

* * *

Prezenta monografie este departe de a avea pretenția să fie completă. Prin aprofundarea cercetărilor din documentele vremii în viitor vom încerca să o îmbogățim, să aducem mai multă lumină în trecutul îndepărtat al acestor locuri, contribuind astfel la dovedirea permanenței și continuității noastre în aceste locuri.

Prof. Vlad Nicolae

Scoala cu clasele I-X

Cermei.

BIBLIOGRAFIE GENERALA

1. * * * Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, Ed. Politică, București, 1975.
2. Nicolae Ceaușescu, Expunere la ședința comună a Plenarei Comitetului Central al P.C.R., a organismelor democratice și organizațiilor de masă și obștești, 29 noiembrie 1988. Ed. Politică, București, 1988.
3. * * * Istoria României, compendiu, București, 1970
4. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, Istoria românilor, Ed. Albatros, ediția II, București, 1975.

*

* * *

INDICE BIBLIOGRAFIC

1. Márki Sándor, Aradvármegye és Arad szabad királyi város, Története, vol. I, Arad, 1892, p. 226.
2. Eugen Chirilă, Mircea Barbu Tezaurul monetar de la Somoghes (Cermei), "Ziridava", XI, Arad, 1979, p. 141.
3. Márki Sándor, op. cit., p. 226.
4. Coriolan Suciu, Dictionar istoric al localităților din Transilvania, vol. I, București, 1967, p. 132.
5. Márki Sándor, op. cit., vol. I, 245.
6. Coriolan Suciu, op. cit., vol. I, p. 245.
7. Márki Sándor, op. cit., vol. I, p. 245.
8. David Prodan, Iobăgia în Transilvania în secolul XVI, vol. II., ed. Academia RSR, buc., 1968, p. 85.
9. Ibidem
10. Octavian Lupas, Voievozi și cnezi români în județul Arad, Arad, 1941, p. 15-16.
11. Geza Kovach, Un document inedit despre voevodatul din Somoghes "Ziridava," X, 1978, p. 791-792.
12. ibidem p. 789.
13. ibidem p. 791.
14. Stefan Pascu, Voevodatul Transilvaniei, vol. III., ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 463, 521.
15. Geza Kovach, op. cit. p. 791.
16. ibidem.
17. David Prodan, op. cit. p. 85.
18. ibidem p. 86.
19. ibidem p. 118.
20. Márki Sándor, op. cit., vol. II., pag. 160.
21. ibidem.
22. Gheorghe Ciuhandu, Românii din câmpia Aradului de acum 2 veacuri, ed. autorului, Arad, 1940, p. 87.
23. Somogyi Gyula, Arad vármegye és Arad szab. kir. város monographiája, vol. III, Arad, 1913, p. 120
24. Gheorghe Ciuhandu, Op. cit. p. 87.
25. ibidem p. 109.
26. ibidem, anexa 2, fascicolul I, pag. 64.
27. Somogyi Gyula, op. cit., vol. III. p. 118-120.
28. ibidem.
29. Kovach Gheza, Ahol, Dozza es Horea, p. 223, în vol. Aradul permanentă în istoria patriei.
30. * * * Aradul permanentă în istoria patriei, București, 1978, p. 253, 255.
31. * * * Arhivele statului Arad, A.C.S.P., nr. 2982/1964.
32. * * * Arhivele statului Arad, Acta Comitatus Presidialis, nr. 1870/1864.
33. Andrei Caciora, Din lupta românilor arădeni pentru eliberare națională, în perioada 1895-1905, "Ziridava", VIII, 1977, p. 264.
34. Dr. Gaal Jenő, Közgazdasági, Közigazgatási és Közművelődési állapotának, Arad, 1898, p. 138-139.
35. Nicolae Roguț, Documente privind activitatea Clubului Național Comitatens din Arad (1895-1904), "Ziridava", VII, 1976, pag. 374-379.
36. Vasile Popeangă, Aradul centu politic al luptei naționale din perioada dualismului, (1867-1918), ed. Facla, Timișoara, 1978 pag. 140.

37. * * * Aradul permanentă în istoria patriei, București, 1978,
pag. 336
38. Eugen Glück, Aradul muncitoresc, pag. 45-46.
Alexandru Roz
39. ibidem, p. 50
40. ibidem, p. 53
41. Vasile Popeangă, op. cit. pag. 235.
42. Alexandru Roz Aradul în primul război mondial, Ziridava, X, 1978,
pag. 377.
43. Vasile Popeangă, op. cit. pag. 235-236.
44. Alexandru Roz, op. cit. pag. 389
45. George Manea Activitatea consiliilor naționale române și a
gărzilor naționale române din județul Arad, Ziridava,
VIII, 1977, pag. 329.
46. * * * Unirea Transilvaniei cu România, 1 Decembrie 1918,
ed. II, București, 1972, pag. 548.
47. Vasile Popeangă, op. cit. pag. 251
48. Liviu Butezan, Acțiuni revoluționare ale țărănimii din județul
C-tin. Enea Arad în preajma M.A.N. de la Alba Iulia, Ziridava,
VII, 1973, pag. 239.
49. * * * Aradul, permanentă în istoria patriei, București,
1978, pag. 470.
50. * * * Arhivele primăriei Cermei, Dosar 1, act. 24/1937.
51. ibidem, Dosar 1, fila 39/1940.
52. ibidem, Dosar 6, fila 2, act. 31/1940.
53. ibidem, Dosar 5, fila 94, act. 1030/1940.
54. ibidem, Dosar 5, fila 90, act. 1034/1940.
55. ibidem, Dosar 2, fila 1 act. 2415/1944.
56. ibidem, Dosar 1, fila 26, act. 473/1944.
57. David Prodan Op. cit. vol. II, pag. 122,
58. Gh. Ciuhandru Op. cit., Anexa II, fascicola I, pag. 47, 64.
59. ibidem, pag. 55, 64
60. ibidem, pag. 47, 64.
61. Fenyes Elek Magyarorszag geographiai natorá (Dicționarul geo-
grafic al Ungariei), Pesta, 1851, vol. II, pag. 21.
62. ibidem.
63. Dr. Gaal Jenő, Op. cit., pag. 694-695.
64. * * * Ziarul "Alfald", din 31 iulie 1867.
65. Dr. Gaal Jenő op. cit. pag. 393.
66. ibidem, pag. 494, 343.
67. Lachue Hugo, Az Aradmegyei gazdasági egxesület, 1900 érei ere-
konyne, Arad, 1901, pag. 25.
68. Dr. Gaal Jenő, Op. cit. pag. 358-360.
69. * * * Arhivele Statului, Arad, A. A. 8198/1863.
70. Eugen Glück, Industria arădeană între 1848-1894, Ziridava, IX,
1978, pag. 97.
71. Constantin Enciclopedia română, vol. I, L. C. pag. 780.
- Diaconovich,
72. Gh. Ciuhandru, op. cit., Anexa II, fasc. I, pag. 55, 64.
73. ibidem
74. ibidem, Anexa II, fasc. I., pag. 54
75. Kovach Geza, Materiale statistice arădene din sec. XVIII și
prima jumătate a sec. XIX, "Catedra", 1980, pag. 165.
76. Somogyi Gyula, op. cit., vol. III, pag. 120
77. * * * Arhivele statului Arad, A. C. S. P., nr. 786/1865
78. Dr. Gaal Jenő, op. cit., pag. 440.
79. Ioan Rusau Români din statul ungar, ed. autor, pag. 78.
- Sirianu,
80. Alexandru Roz, Organizarea administrativ-teritorială și dezvoltarea
demografică a județului Arad în perioada
interbelică, "Catedra", 1976 pag. 13.
81. Vasile Popeangă, Școala românească în părțile Aradului în perioada
1867-1918, Arad, 1976, pag. 249.

82. Alexandru Roz, op.cit., pag.18
83. Vasile Popeangă, Un secol de activitate școlară românească în părțile Aradului (1721-1821), Arad, 1974, pag.27.
84. ibidem pag.32
85. ibidem
86. ibidem pag.93.116
87. Vasile Popeangă Preparandia din Arad, Ed.Di.Ped.București, 1964, p.81
E.Găvănescu
V.Tîrcovnicu,
88. Vasile Popeangă, op.cit.pag.95.
89. ibidem.
90. Vasile Popeangă, Școala românească în părțile Aradului la mijlocul sec. al XIX-lea (1821-1867), Arad, 1979, pag.39, 40-
91. ibidem pag.50, 72-73.
92. ibidem pag.95.
93. ibidem pag.105
94. ibidem
95. ibidem pag.219.
96. * * * Arhivele stului Arad, A.A., nr.3076/1865.
97. * * * Ziarul "Alfald" din 19 martie 1868.
98. Kehre Károly, Aradvarmegye és Arad sr.kir.varos nepoktatásügye, 1885-1910, Arad, 1910, pag.18
99. ibidem pag.19-21.
100. ibidem pag.21
101. Szöllösy Károly, Aradmagye nepoktatási intézeteinek neretára, Arad, 1879, pag.9
102. Kehrler Károly, op.cit.pag.266, 288, 289.
103. Vasile Popeangă, Școala românească în părțile Aradului în perioada 1867-1918, Arad, 1976, Anexa III, pag.234.
104. ibidem pag.31
105. ibidem Anexa IV, pag.239.
106. ibidem Anexa V, pag.249.
107. Actele mi-au fost date în păstrare de către inv. Ioan Tau (a trăit 92 ani).
108. * * * Ziarul "Tribuna poporului" Nr.141 din 26 iulie/7 august 1897
109. * * * Arhivele statului Arad, Fond "Astra", Dosar 6/1863, fila 42-55.
110. * * * "Minerva"-Enciclopedie română, Cluj, 1929
111. ibidem
112. Dr. Geal Jenő, op.cit.pag.678
113. * * * Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918), Documente, Arad 1986, pag.182.
114. ibidem pag.28.
115. Vasile Goldiș, Scrieri social-politice și literare, Ed.Facla, 1976 pag.11.
116. Doru Bogdan, Reforma agrară din 1921 în județul Arad reflectată în fondul "Serviciul agricol" al filialei Arhivelor Statului Arad, Ziridava, VI, 1976, pag.292.
117. * * * Aradul permanentă în istoria patriei, București, 1978, pag.470.
118. Doru Bogdan, op.cit.pag.324.
119. * * * Arhivele Primăriei Cermei, Dosar 1, fila 20, din 8 oct. 1940.
120. ibidem, Dosar 4, fila 43, 44/1944.
121. ibidem, Dosar 1, fila 319/1943
122. ibidem, Dosar 1/1940, fila 395, 396, din 10 dec.1940.
123. ibidem, Dosar 3, Act, 3345/1940, fila 108/22 aug.1942
124. ibidem Dosar 1/1940, fila 398.
125. ibidem Dosar 5, Act 1031, fila 91, 1941.
126. ibidem Dosar 4, Act 237, fila 117, 1944.
127. ibidem Dosar 3, Act 3545 fila 108, 1940.
128. * * * Arhivele Consiliului Popular Ineu, fond Pretura Ineu 1945, Dosar 24, pag.185-230.

129. * * * Arhivele Statului Arad, fond Camera agricolă (C.A.)
1945, Dosar 64, fila 25-28.
130. Gh. Gabor, Contribuția maselor țărănești din județul Arad la
înfăptuirea reformei agrare din 1945, pag. 336.
131. * * * Arhivele Consiliului Popular Ineu, fond Pretura Ineu
Dosar 2, pag. 66, 71, 150.
132. * * * Arhivele Consiliului Popular Ineu, fond Pretura Ineu,
1947.
133. ibidem Dosar 3, pag. 339.
134. ibidem Dosar 31, pag. 110, 1948
135. ibidem Dosar 34, pag. 21, 1949
136. ibidem Dosar 12, pag. 190, 1948
137. * * * Arhivele Primăriei Cermei, Dosar 4 fila 3000, Act.
1469/1946
138. * * * Arhivele Consiliului Popular Ineu, Dosar 9, p. 36/946
139. ibidem Pretura Ineu, Dosar 21, pag. 746/1946
140. * * * Arhivele Primăriei Cermei, Dosar 1/1943, fila 41/
27 iulie 1946.
141. * * * Ziarul "Liberatatea poporului" nr. 511/15 nov. 1946
142. * * * Arhivele Primăriei Cermei, Dosar 1, fila 289/14 nov.
1946.

*

*

*

V.N./T.F.